

НАУКА БЕЗ КОРДОНІВ
МІЖНАРОДНІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

*I Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

“ОСІННІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ”

Тези доповідей

30 листопада 2017 р.

Дніпро

2017

УДК 0.82

ББК 94.3

Осінні наукові читання: I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 30 листопада 2017 р. – Дніпро: НБК, 2017. – 82 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на I міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію “Осінні наукові читання”. Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов’язковим.

ЗМІСТ

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

- Мисик О.С., Бойко Т.В.** Математичне моделювання проточного реактора для відновлення анісового альдегіду..... 5

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Коробейніков Д.М., Трояновська Т.І.** Покращення криптостійкості симетричних алгоритмів за допомогою динамічного автоключа..... 11

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

- Масюк О.П.** Просторові координати соціального сподівання..... 22

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Пономарева Л.Ф.** К вопросу о продуктивности словообразовательных моделей и ограничениях в словообразовании..... 25
- Урсані Н.М.** Солдатська тематика у ліриці Східного Поділля..... 29

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

- Морозова О.М.** Кіберзлочинність в Україні..... 35

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

- Фінагіна О.В.** Інноваційні кластери в Україні: проблеми і конфліктні зони розвитку..... 39
- Салабай В.О., Лободзинська Т.П.** Євроінтеграція фінансової звітності: приведення бухгалтерського обліку до стандартів ЄС..... 43

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Кондратенко Р.В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.....	47
Маслянюк О.В. Учні з ознаками обдарованості як суб'єкти інклюзивного освітнього простору.....	50
Онуфрієнко О.Г., Боброва О.Г. Деякі аспекти використання сучасних інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх вчителів математики.....	54
Савченко А.Л. До проблеми навчання студентів-іноземців писемного мовлення.....	61

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бортнік Є.А., Кравченко В.В. Перспективне бачення стратегії національної безпеки США 2018 року.....	65
--	----

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Вознесенська А.О. Ідеологія відносин Туреччини на азіатському континенті (Китай, Японія, Корея) в контексті неоосманізму.....	71
Давимюка О.О. Європейська ідентичність як дискурсивний феномен...	76

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОТОЧНОГО РЕАКТОРА ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ АНІСОВОГО АЛЬДЕГІДУ

Мисик О. С.,

магістрант кафедри кібернетики ХТІП

Національний Технічний Університет України

«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського

м. Київ, Україна

Бойко Т. В.,

доцент кафедри кібернетики ХТІП

Національний Технічний Університет України

«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського

м. Київ, Україна

Задача вибору ефективного каталізатора для забезпечення сталості роботи реактора в виробництві хімічної продукції є завжди актуальною. Застосування ефірів полягає в активному використанні даних сполук в якості хімічних розчинників. У простих ефірах легко розчиняються такі сполуки, як смоли, лаки, барвники, жири. Похідні фенолу застосовуються в косметичній промисловості в якості консервантів і антиоксидантів. Крім того, ефіри додаються до миючих засобів. Серед даних сполук виявлені представники, що володіють вираженою інсектицидною дією. Ефіри використовуються в якості фруктових есенцій в харчовій промисловості, на основі ароматичних спиртів — у парфумерній промисловості [1]. При органічному синтезі несиметричних ефірів важливу роль відіграє каталізатор.

В даній статті було розглянуто задачу математичного моделювання ректора для промислової реалізації процесу відновлення анісового альдегіду з використанням каталізатора SnAIBEA14S9, ефективність якого доведена у роботі [2].

Кінетична модель є основою математичного моделювання хімічних реакторів. Взявши до уваги результати експериментальних досліджень, в ході яких відновлення анісового альдегіду відбувалося за механізмом Меєрвейна – Понндорфа – Верлея, після чого утворений анісовий спирт етерифікувався у відповідний ефір та на підставі наявних відомостей про процес (реакція протікає при сталій температурі 95°C), був запропонований наступний механізм реакції відповідно із наступним стехіометричним рівнянням (1) [1]:

або за формальною кінетикою в вигляді (2):

де k_i – константа швидкості елементарної хімічної реакції (i від 1 до 4).

Дана реакція відбувається на цеолітних пористих каталізатора типу ВЕА при сталому температурному режимі в стаціонарних умовах. Каталітична реакція на твердому пористому каталізаторі є багатостадійним процесом. Кожна стадія процесу здійснюється з певною швидкістю та характеризується певним опором. Кінетика лімітуючої стадії визначає кінетику всього багатостадійного процесу [3]. Оскільки енергія активації досліджуваної реакції складає 43 ккал/моль, то за [3], якщо енергія активації складає більше 20 – 30 ккал/моль, то реакція проходить в кінетичній області, а реакціям в дифузійній області – нище 7 ккал/моль. Тому лімітуючою стадією даного процесу буде власне хімічна реакція.

При побудові математичної моделі за основу було взято реактор ідеального витіснення. На основі характеристики протікання процесу та

прийнятих допущень була побудована математична модель проточного реактора для процесу відновлення анісового альдегіду (3):

$$\begin{cases} \frac{dC_A}{dl} = \frac{1}{u}(-k_1C_A + k_4C_B) \\ \frac{dC_B}{dl} = \frac{1}{u}(-k_1C_A + k_2C_B + k_3C_C - k_4C_B) \\ \frac{dC_C}{dl} = \frac{1}{u}(k_2C_B - k_3C_C) \end{cases} \quad (3)$$

при граничних умовах: для $l = 0$: $C_A(0) = C_{A0}$, $C_B(0) = C_{B0}$, $C_C(0) = C_{C0}$,

де, C_{A0} , C_A – початкове і поточне значення концентрації анісового альдегіду, кмоль/м³; C_{B0} , C_B – початкове і поточне значення концентрації анісового спирту, кмоль/м³; C_{C0} , C_C – початкове і поточне значення концентрації ефіру, кмоль/м³; u – лінійна швидкість, l – координата по довжині реактора, м.

Для розрахунку реактора ідеального витіснення за методом Ейлера було використано програмне середовище MathCAD. В таблиці 1 наведені вихідні параметри для розрахунку РІВ.

Таблиця 1 – Вихідні параметри для розрахунку реактора

Назва параметра	Розмірність	Значення
Температура	°С	$T_0 = 95$
Константа швидкості реакції	$\frac{\text{м}^3}{\text{кмоль} \cdot \text{с}}$	$k_1 = 0.2873$, $k_2 = 0.0007184$, $k_3 = 6.609$, $k_4 = 0.03156$
Вхідні концентрації C_{A0}	кмоль	0.235
Вхідна концентрація компонента C_{B0}	кмоль	0
Вхідна концентрація компонента C_{C0}	кмоль	0
Діаметр трубок	м	0.04
Кількість трубок		$n = 1$
Об'ємна швидкість потоку	$\frac{\text{м}^3}{\text{с}}$	0.00013

Оцінка адекватності здійснювалась за відносною похибкою (не перевищує 6,7%). Співставлення розрахованої і експериментальної кривих представлено на рис. 1.

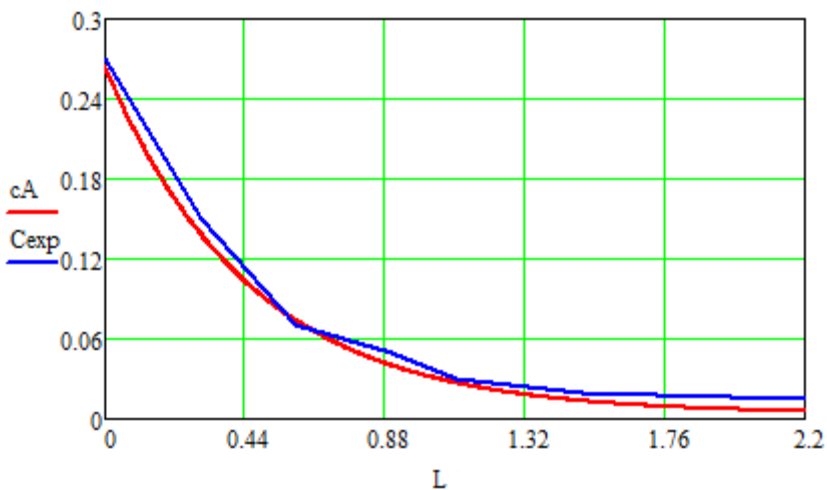

Рисунок 1 – Співставлення розрахованої і експериментальної кривих (C_{exp} —експериментальні концентрації, C_A – розраховані)

Результати комп'ютерного моделювання даного реактору представлені на рис. 2.

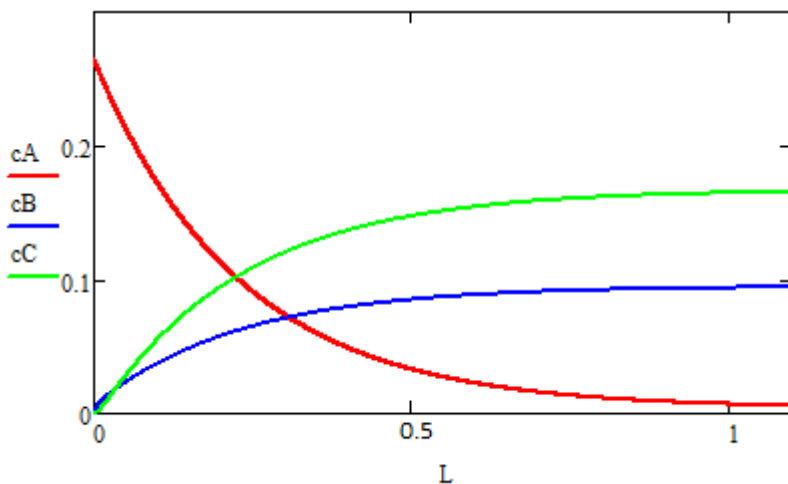

Рисунок 2 – Графік залежності зміни концентрації реагентів за довжиною реактора для каталізатора SnAlBEA14S9

За отриманими результатами було розраховано степінь перетворення, що дорівнює 0,9 та обґрунтовано необхідну довжину реактора для протікання реакції, що складає 1 м.

В статті представлена математична модель проточного реактора для процесу відновлення анісового альдегіду. Отримані результати дають змогу визначити необхідні конструктивні особливості реактора для даного типу реакцій, зокрема, довжину реактора (для розглянутої реакції достатньо реактору з довжиною трубки 1м.) та його об'єм, а також такі характеристики реакції, як степінь перетворення (0,9) та кінцеві концентрації реагентів ($C_{Ак} = 0,012$ кмоль/м³ – анісовий альдегід, $C_{Вк} = 0,0998$ кмоль/м³ – анісовий спирт, $C_{Ск} = 0,1763$ кмоль/м³ – ефір). Розроблена модель дасть змогу дослідити сталість режимів реактора та обґрунтовано вибирати каталізатор.

Література:

1. G. K. Chuah, Meerwein-Ponndorf-Verley Reduction over Heterogeneous Catalysts / G. K. Chuah, S. Jaenicke, Y.Z. Zhu and S. H. Liu. – Current Organic Chemistry, 2006.
2. Скорецька І.І. Моделювання кінетики процесу окиснення альдегідів та кетонів [Текст] / Скорецька І.І., Ващук Д.В., Безносик Ю.О., Бойко Т.В. // Сборник статей научно-інформаційного центру «Знання» по матеріалам IX міжнародної заочної науково-практичної конференції : «Развитие науки XXI века» г. Харків: збірник статей (уровень стандарту, академічний рівень). – Д.: научно-інформаційний центр «Знання». Сборник научних статей, Україна, Харків, 30.12.2015, ISSN 6827-0151, 2015.- с. 110-114
3. Царева З.М. Теоретическіе основи хімічної технології [Текст] / Царева З.М., Орлова Е.И. – Київ: «Вища школа», 1986. – 271с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ПОКРАЩЕННЯ КРИПТОСТІЙКОСТІ СИМЕТРИЧНИХ АЛГОРИТМІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИНАМІЧНОГО АВТОКЛЮЧА

Коробейніков Д. М.,

*студент факультету інформаційних
технологій та комп'ютерної інженерії
Вінницький національний технічний університет*

м. Вінниця, Україна

Трояновська Т. І.,

*к.т.н., доц. каф. обчислювальної техніки
Вінницький національний технічний університет*

м. Вінниця, Україна

Нині симетричне шифрування практично не використовується з міркувань фундаментальної вразливості, яку мають всі алгоритми цього класу: вразливість до криптографічних атак на пароль [1-2]. Однак ці алгоритми мають найбільшу швидкість (що критично для великих обсягів даних) і вимагають меншої довжини ключа при співставній із асиметричними системами криптостійкості тексту. Таким чином, якщо буде вирішена задача підбору пароля, а також задача безпечної передачі ключа сторонам спілкування, вони цілком можуть скласти альтернативу системам із асиметричним шифруванням. Безперечно актуальність має вирішення задачі атаки на пароль, оскільки саме вона є причиною успішного зламу в переважній більшості випадків [3-4].

Метою роботи є розробити алгоритм симетричного шифрування, який дозволяє зробити шифрований текст невразливим для атаки типу «підбір пароля», із такими параметрами: 1) паролем може бути слово або

фрази звичайною мовою; 2) криптостійкість не знижується; 3) складність алгоритму не збільшується. Для досягнення поставленої у статі мети необхідно вирішити **задачі**, що наведені нижче: 1. Побудувати математичну модель криптостійкості пароля та шифрування із автоключем; 2. Синтезувати комбінований алгоритм шифрування із динамічним автоключем та визначити стійкість запропонованого алгоритму проти зламу.

Математична модель криптостійкості пароля та шифрування із автоключем. Для оцінки криптостійкості пароля будемо використовувати такі основні показники [5]: формула Андерсона, ентропічна оцінка криптостійкості пароля та каппа-тест Фрідмана. Формула Андерсона (1), використовується для оцінки, скільки часу буде необхідно для зламу пароля за комбінаторною атакою (тобто, методом brute-force):

$$T = \frac{A^L}{V}, \quad (1)$$

де A – кількість символів «абетки» пароля, L – його довжина, V – швидкість вибірки 1 комбінації.

Ентропічна оцінка криптостійкості пароля (2) показує стійкість пароля до словникової атаки.

$$\begin{cases} E = \log_2 \sum_{i=k}^l A^i \\ k = k - \sum_{j=1}^P \text{Len}(P_j) + 1, \\ l = l - \sum_{j=1}^P \text{Len}(P_j) + 1 \end{cases}, \quad (2)$$

де k – мінімальна довжина пароля, l – максимальна довжина пароля, A – кількість символів в абетці, P_j – j -тий патерн, знайдений в даному паролі, $\text{Len}(P_j)$ – його довжина; P – кількість цих патернів.

Для спрощення розрахунків вважатимем, що пароль не містить в собі патернів ($P=0$), а є одним із варіантів словникових паролів, які

використовуються в більшості випадків, описаних в [3]. У такому випадку шукана криптостійкість має бути вище 50. Каппа-тест Фрідмана (3) дозволяє визначити довжину ключа методом аналізу зашифрованого симетричним кодом тексту.

$$\left\{ \begin{array}{l} L = \frac{K_P - K_T}{K_0 - K_T} \\ K_0 = \frac{\sum_{i=0}^A n_i(n_i - 1)}{N(N - 1)} \end{array} \right. , \quad (3)$$

де A – довжина абетки, N – довжина тексту, а n_i – частоти повторення символів в тексті, K_P - ймовірність того, що два випадково вибраних символи тексту співпадуть (i становить 0,067 для латинського алфавіту), K_T – ймовірність співпадиння двох навмання вибраних символів абетки (i становить 0,0385 для латинського алфавіту).

Розв’язання поставленої задачі. Нині існує декілька методів розв’язку проблеми паролів. Найбільш поширені такі: 1) метод багаторазового використання кодування (дозволяє розбити «каппа-тест» і значно збільшує криптостійкість за ентропічною оцінкою); 2) метод розширення паролю (полягає у тому, що власне кодова фраза перетворюється за особливим алгоритмом таким чином, щоб значно збільшитись, і відповідно, це дає можливість збільшити оцінку криптостійкості за формулою Андерсона); 3) метод каскадного шифрування (полягає у тому, що із початкової кодової фрази за допомогою певного алгоритму формуються похідні ключі, за допомогою яких текст шифрується кількома ітераціями) [6].

Всі вони дозволяють підвищити криптостійкість симетричного шифрування, однак мають свої вади. Таким чином, основна задача полягає в тому, щоб: 1) розширити ключ достатньо, щоб підвищити оцінку за формулою Андерсона; 2) модифікувати процес шифрування

таким чином, щоб розбити каппа-тест і не допустити зниження ентропійної оцінки.

Метод «біжучого ключа» (running key) [7] дозволяє створити одноразовий ключ будь-якої довжини, користуючись для цього так званим «ключовим текстом». Зазвичай це книга, або спеціально підібраний текст, який не містить змістовної інформації – щоб не бути вразливим для словникової атаки. Однак цей метод не використовується в сучасній криптографії, тому що будь-який текст містить не випадкові патерни, а це знижує криптостійкість за ентропічною оцінкою. У той самий час, якщо «ключовий текст» достатньо великий, щоб із нього можна було кожен раз вибрати новий фрагмент, не пов'язаний логічно із попереднім, метод «біжучого ключа» дозволяє сформувати своєрідний динамічний «одноразовий шифроблокнот», і тоді жоден ключ не повторюється. Такого ефекту можна досягти, використовуючи у якості «біжучого ключа» частину самого повідомлення. Цей вид ключа називають «автоключем», тобто, фрагмент тексту одночасно є і його кодовою фразою для шифрування і дешифрування. На відміну від звичайних ключів, які в більшості випадків використовують стандартну абетку латинського алфавіту (52 або 62 симв. – літери різного регістру та цифри), автоключ використовує абетку в 94 симв. (включно з пробілами і розділовими знаками), що саме по собі підвищує криптостійкість. Таким чином, використовуючи формулу Андерсона, із $A=94$ (вільний текст латиницею, який містить як прописні, так і маленькі літери, цифри та розділові знаки), маємо такий порівняльний графік (рис. 1) часу зламу пароля (вважаємо, що на злам 1 літери пароля необхідно 0.01 сек.).

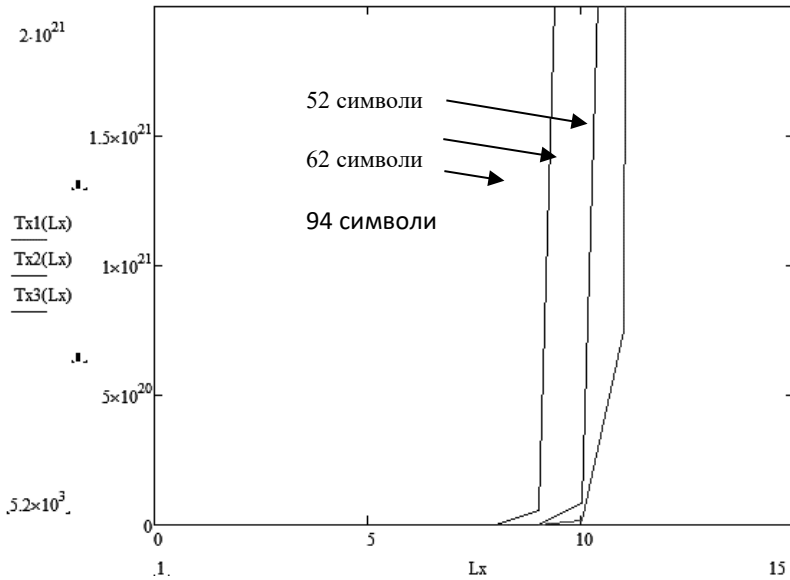

Рисунок 1 – Порівняльний графік використання звичайної кодової фрази та автоключа

Графік показує, що автоключ вимагає значно меншої довжини ключа, ніж у випадку звичайних кодових фраз, і при цьому на паролях середньої довжини (від 6 до 10 симв.) показує майже на 50% вищу криптостійкість, ніж звичайні паролі – що є критичним фактором, як показано в [3]. Однак головна проблема автоключа полягає в тому, що саме цей фрагмент, в такому випадку, повинен бути переданий незашифрованим по якомусь безпечному каналу. Цей фрагмент потрібно або передавати окремо, або додатково його закодувати, і якимсь чином позначити, щоб при декодуванні можна було визначити потрібний фрагмент тексту. Для цього можна скористатись будь-яким методом іншого симетричного кодування (або й тим самим, що й текст), і для цього використати звичайну кодову фразу – такий спосіб називають

«скремблюванням». Тоді формула Андерсона для такого автоключа прийме вигляд:

$$T = \frac{62^{L1} + 94^{L2}}{0.01}, \quad (4)$$

де $L1$ – довжина кодової фрази, а $L2$ – довжина автоключа.

Таким чином, вирішується також і задача довжини ключа, оскільки за формулою Андерсона (4) криптостійкість буде досить високою навіть при малих довжинах обох ключів. Безумовно, блок автоключа необов'язково повинен бути першим в тексті, можна вибрати будь-який інший, навіть випадковий. Однак, у такому випадку ця інформація теж має бути якимсь чином записана. Для цього і можна використати кодову фразу. Для визначення блоку автоключа необхідно і достатньо вказати зсув першого байту початку блоку, і його довжину. Криптостійкість такої складеної кодової фрази становитиме за формулою Андерсона значення (5).

$$T = \frac{10^{L3} + 10^{L4}}{V}, \quad (5)$$

де $L3$ та $L4$ – довжини цифр відповідно зсуву та довжини блока.

Цю криптостійкість можна підвищити, додавши відповідні значення не в десятковій системі, а в шістнадцятковій, «серіалізувавши» змінні, див. (6).

$$T = \frac{16^{L3} + 16^{L4}}{V}. \quad (6)$$

Загальна формула Андерсона для комбінованого шифрування кодовою фразою та автоключем матиме вигляд (7).

$$T = \frac{62^{L1} + 16^{L3} + 16^{L4} + 94^{L2}}{V}. \quad (7)$$

Однак очевидно, що кодова фраза, яка буде використовуватись для шифрування автоключа, міститиме в собі патерни, і буде вразливою до відповідних типів атак – перш за все словникової. Оцінімо це за

16

допомогою ентропічної оцінки, і вважаючи, що середня довжина патерна дорівнює середній довжині слова в довільному тексті – тобто, від 4 до 9 симв. (8).

$$\begin{aligned}
 E &= \log_2 \left(\sum_{i=k}^l A^i \right) = \log_2 \sum_{i=1}^{l-14} (62^i + 16^i + 16^i) = \log_2 \sum_{i=1}^{l-14} 94^i \\
 k &= k - \sum_{j=1}^p \text{Len}(P_j) + 1 = 0 + 1 = 1 \\
 l &= l - \sum_{j=1}^p \text{Len}(P_j) + 1 = l - 14
 \end{aligned} \tag{8}$$

Графік функції E покаже величезну (майже лінійна залежність – незважаючи на логарифмічну функцію) вразливість, особливо на низьких довжинах кодової фрази. Оптимальна довжина кодової фрази, таким чином, становитиме 20-25 симв. (оскільки мінімальна криптостійкість починається з 14 симв.), а це значно довше звичайного паролю. Подібну вразливість, втім, можна компенсувати, формуючи для кожного блоку новий автоключ із попередньо зашифрованого – т.зв. метод каскадного кодування. Тобто, для кожного i -того блока B у якості автоключа буде використовуватись попередній блок (для спрощення застосуємо циклічне кодування за модулем) (9):

$$\begin{cases} B_i = B_{i-1} \oplus B_i \\ B_0 = K_0 \oplus B_0 \end{cases} \tag{9}$$

Це дозволить зменшити довжину патерна до 2-3 симв., і за формулою (8) отримаємо (10):

$$E = \log_2 \left(\sum_{i=1}^{l-5} 94^i \right) \tag{10}$$

Це дає мінімальну криптостійкість для пароля довжиною 5 симв., що цілком відповідає середній довжині кодової фрази. Каппа-тест для динамічного шифрування за (9) також буде давати невірне значення, оскільки під час аналізу тексту, шифрованого за допомогою динамічного автоключа, він покаже довжину автоключа, а не початкової кодової фрази

– що, очевидно, є невірним, і призведе до невірного криптоаналізу і провалу атаки.

Комбінований алгоритм шифрування із динамічним автоключем. Таким чином, підсумковий алгоритм шифрування за принципом динамічного автоключа із комбінованим каскадним кодуванням матиме такий вигляд, як на рис. 2.

Рисунок 2 – Алгоритм кодування із динамічним автоключем

Наведений алгоритм ділить текст на динамічні блоки одного розміру (для визначення такого ділення можуть бути використані різні підходи – найпростішим із яких є натуральний дільник для розміру даного тексту), один із яких буде використаний як «біжучий ключ». Цей блок потім шифрується за кодовою фразою, і перетворюється на первинний автоключ, яким шифрується наступний блок, а той, в свою чергу, стає вторинним ключем – для третього блоку, і так далі, утворюючи каскадну кодову послідовність.

Таким чином, даний алгоритм фактично перетворює симетричне кодування на вид одноразового шифроблокнота – тобто, для кожного тексту навіть за умови однієї і тієї самої кодової фрази буде створено унікальний кодовий ключ, і навіть якщо цей ключ якимсь чином буде дешифрований, це буде беззмістовно для наступних повідомлень – адже окрім власне кодової фрази необхідно знати розмір блоку (залежить від тексту), а також зсув блоку, який використано як первинний автоключ (теж є текстозалежним). Це не тільки значно підвищує стійкість алгоритму проти комбінаторних та словникових атак, а й робить алгоритм практично невразливим до зламу взагалі – зламаний може бути конкретний текст, але не алгоритм в цілому, що робить його застосовним для регулярного обміну повідомленнями.

Крім вищевказаних переваг, запропонований алгоритм також зберігає основну перевагу симетричного кодування: він дозволяє комбінувати різні способи шифрування. Так, замість алгоритму XOR, можна вільно використати будь-який інший симетричний код – не дивлячись на те, що це ускладнить реалізацію алгоритму. Таким чином, даний алгоритм відповідає оцінкам стійкості проти зламу, наведеним в попередньому розділі – де аналізується каскадне шифрування із динамічним автоключем.

Висновки

В цій роботі було проаналізовано основні види вразливості симетричного кодування і запропоновано підхід до компенсування одної з ключових вад – вразливості до комбінаторної та словникової атаки – використання автоключа. Для цього було запропоновано алгоритм кодування із динамічним автоключем, виконано аналіз його криптостійкості за формулою Андерсона, і знайдено, що він має необхідність передавати автоключ по відкритому каналу, і тому запропоновано додатково застосувати комбіноване каскадне кодування. Показано, що цей підхід дозволяє сформувати для кожного тексту окремий ключ, який робить неможливим криптоаналіз, оскільки попри складність зламу ключа в такому випадку, його не можна буде застосувати для дешифрування наступного повідомлення – закодованого з іншими параметрами, і криптоаналіз необхідно буде починати знову. Цей підхід цілком може стати дешевою альтернативою для складних систем шифрування на основі асиметричного кодування, у випадках, де необхідне кодування великих текстів і ведення постійної шифрованої переписки. Для одиночних і порівняно невеликих повідомлень цей підхід, втім, малозастосовний. Запропонований алгоритм кодування із динамічним автоключем є базовим, і може бути оптимізований надалі – із подальшим підвищенням стійкості до атак словникового типу, таким чином, робота має потенціал подальшого розвитку.

Література:

1. Password Cracking Activity [Електронний ресурс] / CERT Incident Note IN-98.03. Режим доступу : https://www-uxsup.csx.cam.ac.uk/pub/webmirrors/www.cert.org/incident_notes/IN-98.03.html.
2. Consumer Worst Practices [Електронний ресурс] / Imperva ADC WHITE PAPER. Режим доступу :

https://www.imperva.com/docs/gated/WP_Consumer_Password_Worst_Practices.pdf.

3. Military Password Analysis [Электронный ресурс] / Imperva ADC Report. Режим доступа : <https://www.imperva.com/blog/2011/07/military-password-analysis>.

4. Password Recovery Speeds [Электронный ресурс] / The Home Computer Security Centre. Режим доступа : <http://www.lockdown.co.uk/?pg=combi>.

5. Проект RC5-64 (проект Bovine) [Электронный ресурс] / Project RC5. Режим доступа : <http://www.distributed.net/RC5>.

6. New study: Passwords are still the weakest link [Электронный ресурс] / Last Pass. Режим доступа : <http://blog.lastpass.com/2012/03/latest-review-of-security-issues-and.html>.

7. Independent one-time passwords [Электронный ресурс] / A. Rubin. Режим доступа

https://www.usenix.org/legacy/publications/library/proceedings/security95/full_papers/rubin.ps.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

ПРОСТОРОВІ КООРДИНАТИ СОЦІАЛЬНОГО СПОДІВАННЯ

Масюк О. П.,

доцент кафедри соціальної філософії та управління

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

В умовах збурення суспільного простору та погіршення умов існування важливе значення відіграє здатність суб'єктів суспільних відносин формулювати проєкції майбутнього – сподівання. Ці проєкції постають джерелом натхнення для розбудови прийнятних умов існування людини в перспективі та виконують роль ланки між буттям і небуттям. Відтак, дослідження основних аспектів розташування сподівання в суспільному просторі є актуальною темою для наукового аналізу.

Дослідження просторових та темпоральних координат людського життя є надзвичайно популярною темою протягом всього людського життя. В. Бусел надає змістовне бачення феномена сподівання [4]. Д. Аліг'єрі намагався розмежувати потойбічні простори на основі наявності надії на майбутнє [1]. П. Бурд'є сформулював цілісне бачення суспільного простору [3]. В. Вернадський відкрив нову будову землі на основі впливу масштабної людської діяльності [2]. Метою цього дослідження є пошук форм відображення сподівання у просторі людського життя.

Звернемось до розуміння цієї проєкції майбутнього. Наявне бачення етимології слова «сподівання» містить в собі подвійне значення. Цей феномен подається як: «Дія і стан за значенням сподіватись» [4, с. 1372]. Сподівання бачиться у вигляді дуалістичного явища, яке поєднує в

собі дію та стан сприйняття майбутнього. Разом з цим, і стан, і дія є наслідками формулювання попереднього зображення імовірного простору, який суб'єктивно відповідає умовам існування. Виходячи з цього, сподівання виступає процесом і результатом перетворення майбутнього суспільного простору на власну користь.

Спираючись на релігійне бачення перспективного існування, дослідження сподівання деталізує межі території, яка була вільна від відчаю життєвої невизначеності. Найбільш точно межу між простором сподівання та відчаю визначив Д. Аліг'єрі. Описуючи ворота у пекло, він встановив над ними напис: «Залиш надію кожен, хто сюди заходить» [1, с. 36]. Відтак, найбільш жаклиний простір в розумінні людини є простором, який позбавлений надії як такої. Пекельна нома відображає місце в житті людини, яке позбавлене сподівання на переваги майбутнього існування. Проте, в наявному житті безнадійність може виступати і в ролі джерела інверсії для розвитку сподівання.

Сподівання являється засобом боротьби за місце в майбутньому суспільному просторі. Аналізуючи просторову семантику П. Бурд'є писав: «Інакше кажучи, слова, назви конструюють соціальну реальність в той мірі, в якій вони її виражають, та є виключними ставками у боротьбі за нав'язування легітимного принципу бачення та розподілу» [3, с. 79]. Сподівання являється лінгвістичним інструментом конструювання майбутнього соціального простору у вигляді боротьби суб'єктів проєкцій майбутнього за більшу кількість прихильників, які підтримують запропонований зразок сподівання.

Активне перетворення людиною навколишнього світу призвело до необхідності переосмислення практичного відображення життєвого простору людини та подальшого переосмислення тандему «сподівання – простір». В. Вернадський бачив ці зміни в появі ноосфери як нової геологічної сфери землі. Він стверджував: «Вперше в історії людства

інтереси народних мас, з одного боку, та вільної думки людини, з іншого, визначають життя людства, є мірилом його уявлень про справедливість» [2, с. 148]. Разом з цим, вивільнення колективної дієздатності значно пришвидшило динаміку суспільних процесів, що поставило по-новому проблему виживання як необхідність системного використання нового геологічного прошарку – футуросфери.

Підбиваючи підсумки нашого наукового аналізу зазначимо, що сподівання розмежовує суспільний просторі (наявний та потойбічний) відносно перспективних умов існування, а також віднаходить місце людини в сфері майбутнього співіснування. Зазначена проекція майбутнього як лінгвістичний продукт є інструментом боротьби презентацій перспективного існування за можливість створення єдиного соціального сподівання. Змістовна наповненість глобальних картин майбутнього та динаміка їх виникнення стимулюють оформлення футуросфери в якості нового геологічного прошарку землі.

Література:

1. Алигъери Д. Божественная комедия: поэма/ Данте Алигъери; пер. с итал. А. А. Илюшин. – М. : Дрова, 2008. – 622, [2] с. – (Библиотека зарубежной классики).
2. Биосфера и ноосфера/ В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1989. – 261 с.
3. Бурдьё П. Социология социального пространства/ [Пер. с франц.; отв. ред. Перевода Н.А. Шматко]/ Пьер Бурдьё. – М. : Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2007. – 288 с. – (Серия «Gallicinium»).
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)/ [Уклад. і головний ред. В.Т. Бусел]. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

К ВОПРОСУ О ПРОДУКТИВНОСТИ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МОДЕЛЕЙ И ОГРАНИЧЕНИЯХ В СЛОВООБРАЗОВАНИИ

Пономарева Л. Ф.,

канд. филол. наук, доцент,

зав. кафедрой иностранных языков ИТЕС

Днепровский национальный университет имени Олеся Гончара

г. Днепр, Украина

Как известно, синхронный подход к изучению словообразовательных процессов предполагает динамический и статический аспекты анализа производных слов. При статическом аспекте анализа рассматриваются уже готовые словообразовательные конструкции. При динамическом аспекте анализа первостепенную значимость приобретает понятие продуктивности или непродуктивности словообразовательных моделей, то есть в конечном итоге решается вопрос о возможности или невозможности образования новых слов на основе имеющихся в языке словообразовательных моделей.

Вопрос о синхронной продуктивности словообразовательных моделей, наиболее существенный для словообразования как области образования вторичных единиц номинации, не имеет однозначного решения в современной лингвистике. Вероятно, это связано со сложностью разграничения синхронной и диахронной продуктивности словообразовательных моделей и различным содержанием, вкладываемым в понятия продуктивности, активности, употребительности и частотности моделей.

Согласно концепции М. Докулила, разделяемой и некоторыми другими лингвистами можно различить два вида продуктивности: эмпирическую и системную [1]. Под эмпирической продуктивностью понимается способность словообразовательной недели в языке определённой эпохи производить новые слова. Для установления продуктивности или непродуктивности той или иной модели следует выяснить, является ли она на данном этапе образцом для производства новых слов. Очевидно, что понятие эмпирической продуктивности является по существу понятием диахронического аспекта словообразования, включающего представление о диапазоне действия модели и ее распространения на то или иное количество единиц за определённый промежуток времени, для определения которой следует исходить из статистических данных с привлечением данных истории и датирования отдельных образований.

В то время как понимание категории продуктивности в синхронии по мнению Е.С. Кубряковой, предполагает учёт сведений об объёме словообразовательного ряда и является количественной характеристикой словообразовательной модели [2]. Качественной характеристикой, понимаемой как способность модели свой словообразовательный ряд, является категория активности, отражающая сведения об открытости или закрытости словообразовательного ряда. Категория употребительности отражает реализацию словообразовательной модели в тексте или её частотность.

Исследование продуктивности словообразовательных моделей в синхронии связано с понятием системной продуктивности словообразовательной модели и включает установление разного рода ограничений внутриязыкового порядка. Системной продуктивностью обладает всякий словообразовательный тип, поэтому следует ставить

вопрос не о том, есть ли системная продуктивность у словообразовательного типа, а о том, какова она.

Исследование продуктивности словообразовательных моделей связывается, во-первых, с установлением различных ограничений, налагаемых на сочетаемость словообразовательных морфем в составе производного слова, во-вторых, с явлениями синонимии, проявляющейся в конкуренции словообразовательных моделей. Поэтому выявление внутриязыковых ограничений в сочетаемости словообразовательных морфем может способствовать решению вопроса о продуктивности той или иной модели.

При образовании суффиксальных deverбативных производных имён существительных действуют различного рода ограничения, которые предопределяют возможность соединения деривационных морфем с производящими основами.

Состав и обозначения системных ограничений сочетания словообразовательных морфем варьируются от классификации к классификации: семантические, формальные, стилистические, словообразовательные, структурно-словообразовательные, нормативные, генетические, фонетические, морфологические, этимологические, семасиологические, синтаксические, лексические и др.

Семантические ограничения в словообразовании представляют собой один из основных видов системных ограничений сочетаемости словообразовательных морфем, которые обуславливают возможность соединения производящей основы с деривационным аффиксом в составе производного слова. Сущностью семантических ограничений является отсутствие семантического согласования между непосредственно-составляющими производного слова.

Наряду с семантическими ограничениями выделяются также сопредельные с ними семантико-синтаксические и семантико-стилистические ограничения.

Однако, учитывая специфику системы словообразования, которая заключается в известной зависимости словообразования от изменений, происходящих в окружающей действительности, необходимо отличать собственно лингвистические факторы, определяющие возможность реализации словообразовательных моделей от внеязыковых, включающих объём и развитие понятийных категорий и количество слов, которые могут служить в качестве производящих основ. Связь словообразовательного типа с определённой категорией понятий можно считать фактором, влияющим в определённой степени на реализацию словообразовательных моделей, и стимулирующим или тормозящим её продуктивность, поскольку исследование языка можно определить как исследование категорий, выражаемых в языке.

Отнесение Н.Д. Арутюновой количества слов, которые могут служить производящей основой, к условиям нелингвистическим, обосновывается тем, что это условие также косвенно отражает развитие определённой категории понятий [3]. Другие авторы включают производящие основы в круг исследования факторов, влияющих на системную продуктивность словообразовательных типов, с целью выявления круга основ, от которых не могут быть произведены слова определённого словообразовательного типа [4]. Таким образом, исследуются не только возможности образования слов данного типа, но и отсутствие таких возможностей, в том числе семантические и другие виды ограничений, обуславливающие синхронную продуктивность моделей.

Литература:

1. Dokulil M. Zur Theorie der Wortbildung // Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Leipzig, 1968. – Н. 2/3. – S. 203 – 211.
2. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. Монография. Изд. 3-е. – М.: Изд-во ЛИБРОКОМ, 2009. - 198 с.
3. Арутюнова Н. Д. Понятие пресуппозиции в лингвистике // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. – 1973. - Т. 32. - № 1. – С. 84 – 92.
4. Пономарева Л. Ф. Семантические ограничения в образовании девербативных производных со значением субъекта действия / Пономарева Л.Ф. // Вісник ДНУ, серія Мовознавство, Т. 22, № 11. – Дніпропетровськ, 2014. – с. 127 – 133.

СОЛДАТСЬКА ТЕМАТИКА У ЛІРИЦІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Урсані Н. М.,

доцент кафедри теорії та історії

української і світової літератури

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Увага щодо збереження, записування та вивчення місцевого фольклору є важливим етапом щодо досягнення національної культури та духовності. У зв'язку з цим варто відзначити роботу С. В. Мишанича, який 70-х рр. ХХ ст. досліджував пісні с. Погребище на Вінниччині. У вступній статті дослідник зауважив: «... пісенний репертуар певного осередку – міста, села, колективу – спонукає до якнайповнішого розкриття сучасного стану народної творчості, з'ясування історичної долі фольклорних жанрів, локальних особливостей і місця в духовному житті

народу фольклорної традиції та народної новотворчості» [5, с. 3]. Вінниччина завжди приваблювала увагу збирачів фольклору. Тут у ХХ ст. сформувалися навіть осередки монографічного нагромадження народнопоетичної творчості, такі як: с. Кукавка Могилів-Подільського району (збирач М. В. Рябий), Слобода Яришівська цього ж району (збирачка М. О. Руденко), с. Зятківці Гайсинського району (збирач Г. Т. Танцюра), с. Погребище (збирачка Н. А. Присяжнюк). У ХХІ ст. варто виокремити науковий доробок А. Подолинного, який відзначив пропагандистську роль у розвитку фольклору даного регіону «фольклорно-етнографічних ансамблів, яких є більше трьохсот» [1, с. 5]. Важливими є дослідження А. Сторожук [4], В. Стецюка [3] щодо вивчення фольклору Поділля.

Із-поміж багатого пісенного фонду нашу увагу привертають пісні на солдатську тематику, яка в силу певних соціальних та політичних обставин, пов'язаних із знищенням автономії України після зруйнування Запорізької Січі, стали актуальними в житті українських селян. В. Б. Стецюк у статті «З історії військової музики на Поділлі: наказ про солдатські пісні 1894 р.» відзначає, що російські війська, дислоковані на Поділлі (як, загалом, і в інших частинах імперії), були інструментом русифікації й формування загальноімперської лояльності. Водночас він демонструє різноманітність методів ідеологічної обробки солдатського контингенту за допомогою музичних творів, що стимулювали до старанного несення служби, закликали мужньо захищати батьківщину, заохочували наслідувати славних попередників [3, с. 487].

До аналізу у статті ми залучаємо цікаві варіанти, записані у Барському, Хмільницькому та Мурованокуріловецькому районах Вінницької області. Героями таких творів постають солдат, рекрут, жовнір, що засвідчує про активне поширення на Східному Поділлі тестів, характерних для Західної України, де історично виправданою є

жовнірська та рекрутська тематика. Такий широкий спектр народного репертуару на Вінниччині можна пояснити міграційними процесами народних носіїв у силу різних причин: війна, голод, шлюб тощо.

У зразках, що розміщені у виданні А. І. Сторожук «Народнопісенна лірика Східного Поділля як фольклорна традиція: записи і коментарі» яскраво представлено тексти на тему прощання молодого солдата із дівчиною перед відходом до війська. Варто відзначити, що у текстах даного регіону домінує не ставлення селян-хліборобів до військової повинності, запровадженої примусово, опускаються й історичні та політичні обставини, а на перший план виступають любовні переживання. Зокрема, у пісні «Ой там на калині листячко широке», записаній у с. Семенки Барського району Вінницької області, постає трагічна історія кохання між солдатом та дівчиною. У коментарі до запису А. Сторожук справедливо відзначає: «Авторами та виконавцями рекрутських пісень, як правило, ставало жіноцтво, цим самим привносячи в мелодику і характер їх виконання особливий «жіночий» колорит переживань» [4, с. 82]. Вони виражаються в діалозі закоханої пари. На прохання новобранця зачекати його «тяжкі роки» дівчина висловлює свої побоювання: «– Рада б я, мій милий, тебе зачекати, / Тільки хоче мати, гей, за другого дати» [4, с. 184]. Така ситуація була типовою, оскільки батьки прагнули, щоб дівчина (чи молода дружина) не залишилася солдаткою. У канву пісні вплітаються й епістолярні мотиви, що підсилюють елемент драматизму в житті закоханих. На прохання солдата відпустити його додому, у зв'язку із подіями вказаними у листі, командир відгукується співчуттям:

– Відпущу, солдате, тільки не самого,

Скажу осідлати, гей, коня вороного. 2 р.

Тобі вороного, мені буланого,

Сядем та й поїдем, гей, до кохання твого. 2 р. [4, с. 185].

Як бачимо, у канву ліричного тексту влітаються баладні елементи. Проте, якщо у народній баладі звернення до листування пов'язане із мотивом вивіряння в коханні, то у ліриці такий прийом сприяє посиленню сприйняття подій героями твору. Саме тому у розв'язці молодий солдат звертається до матері дівчини із проханням: « – Не віддай милую за другого, / Бо не буде щастя, гей, в мене молодого» 2 р. [4, с. 185].

Яскраво представлена доля рекрута-сироти у народній ліриці Східного Поділля, зокрема у пісні «Ой да прощавайте, мої сусідоньки», записаній у с. Семенки Барського району Вінницької області. У пісні відображено прощання із сусідами, яке у експозиції твору нагадує народне голосіння. Про що засвідчує прохання парубка: «Ой да прощавайте, мої сусідоньки, може з ким сварився, / Ой да не споминайте худими словами, щоб я не журився» [4, с. 185].

Символом повернення козака із війська постає суха доріженька, яку молодий солдат просить поливати. Підсилюють драматизм солдатської долі паралелі: як доріженька вже не куриться, так і дівчина вже забула хлопця і не журиється. У даному творі любовна тема відходить на другий план завдяки плавному переходу до відображення тяжкої долі солдата у війську, якого відправляють воювати. Зграї чорних галок на землі символізують можливу смерть у бою, а тому ліричний герой звертається до них: «Ой чорнії галки, не завдайте жалю, злітайте вгору» [4, с. 185]. Проте рекрути не можуть вернутися додому, бо «гетьман не пускає», бо сирітська доля посилає рекрута «на вірну загибель» [4, с. 185].

Про тяжке прощання із рідною домівкою та зборами на жовнірську службу розповідається і у пісні «Червона калина гірка, несолодка», записаній в с. Іванівці Барського району Вінницької області. У тексті калина постає символом гіркою солдатського життя. У творі протиставляється також доля багатого заможного бідному сироті, якого

може лише дівчина проваджати та оплакувати: «Вона плаче-тужить, робить що не знає, / Бо милого цісар на смерть забирає» [4, с. 189].

Про тяжку розлуку з родиною розповідається у пісні «В суботу пізенько, в неділю раненько», записаній в с. Іванівці Барського району Вінницької області. Переживання матері, що проваджає єдиного сина до війська, підсилюється через порівняння матері із зозулею: «Ой то ж не зозуля, то рідная мати, / Вона проваджала сина у солдати» [4, с. 188]. Мати наказує повернутися синові живим через три роки. Страждання парубка передаються через припущення: якби мати знала яка синові біда, то вона б «переплила через Чорнеє море», «передала б горобчиком хліба» [4, с. 186]. Перебування у війську асоціюється у солдата із тяжкою неволею.

У ліричних піснях зображуються і проводи у солдати і переживання дівчини за милим, як у пісні «Вишивала я платочок, та й не знала, кому дати», записаній у с. Гулі Барського району Вінницької області. У канву тексту вплітається весільна символіка: вишитий платочок, червона калина, проте це лише марні дівочі мрії. Замість сватання дівчина змушена віддати свою хустину молодому солдатові, щоб той утирав сльози: «Споминай же, мій миленький, у походах не забудь, / Через тяжкі голочки живим додому прибудь» [4, с. 186].

Таким чином, у соціально-побутових піснях на солдатську тематику, записаних на Вінниччині А. Сторожук, переважають любовні мотиви, подаються переживання парубка, дівчини, чоловіка, жінки. Особливе місце займають пісні, присвячені бідному сироті, вдові, у якій забирають сина до війська. На перший план виступає не опис перебування на службі солдатом, а його переживання за родиною, за домом, за сусідами. Тобто робиться акцент на людських взаєминах. Проте у соціально-побутових піснях на солдатську тематику постають і соціальні та політичні чинники, зокрема, призов в армію пов'язується із царською

владою, участю у війні, можливою смертю призовника. Солдатська служба постає трагічною сторінкою життя для заможного селянина та бідняка, для вдовиного сина та сироти. У зв'язку з цим М. Лановик та З. Лановик відзначають: «Сама життєва реальність спричинилася до того, що рекрутські та солдатські пісні у переважній більшості трагічні за змістом» [2, с. 356]. Багата символіка пов'язана у ліричних піснях із родиною, весіллям, домівкою, усім тим, від чого змушений був відмовитися призовник. Таким чином, пісні Східного Поділля, яке представляє Вінниччина, поповнюють загальноукраїнську скарбницю народної лірики, в якій яскраво представлено частину трагічної історії нашого народу.

Література:

1. Вінниччина фольклорна: Довідник / уклад. : А. М. Подолинний, Т. О. Цвіргун. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 104 с.
2. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. Навчальний посібник / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2006 – 591с.
3. Стецюк В. Б. З історії військової музики на Поділлі: наказ про солдатські пісні 1894 р. // Етнокультура, конфесійне життя і побут подолян / Освіта, наука і культура на Поділлі. – 2013. Т. 20. – С. 483–488.
4. Сторожук А. Народнопісенна лірика Східного Поділля як фольклорна традиція: записи і коментарі: навчально-методичний посібник / А. Сторожук. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 272 с.
5. Пісні Поділля / упор. Мишанич С. В. / Київ.: Наук. думка, 1976. – 513 с.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ

Морозова О. М.,

аспірантка кафедри правосуддя

та кримінально-правових дисциплін

Національний університет «Острозька академія»

м. Острог, Україна

В наш час великих і широких оборотів набрали інформаційні технології. Кожна сучасна людина проводить більше часу в віртуальних просторах чим в реальному світі, існують інтернет магазини, додатки до онлайн банків і т.д. Проте паралельно розвивається і кіберзлочинність. Майже кожний чув, чи навіть стикався з нею.

Під кіберзлочинністю слід розуміти сукупність злочинів, що вчиняються у віртуальному просторі за допомогою комп'ютерних систем або шляхом використання комп'ютерних мереж та інших засобів доступу до віртуального простору і комп'ютерних даних. Поняття «кіберзлочинність» часто вживається поряд з поняттями «комп'ютерна злочинність», «злочинність у сфері високих (інформаційних) технологій», «високотехнологічна злочинність». Кримінальний кодекс України оперує терміном «злочини у сфері використання електронно-обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку». Серед вищезазначених, поняття «кіберзлочинність» є найширшим поняттям та охоплює найбільше коло злочинних посягань у віртуальному середовищі, а також його використання передбачає міжнародне законодавство. Так, Рада Європи в листопаді 2001 року прийняла Конвенцію про кіберзлочинність [1].

Можемо виділити наступні ознаки кіберзлочинності:

- Ці злочини вчиняються у віртуальному просторі або в межах комп'ютерних мереж. Віртуальний простір – це модульований за допомогою комп'ютера інформаційний простір, в якому містяться дані про осіб, факти, явища, процеси, представлені в математичному, символічному чи іншому вигляді. Ці відомості знаходяться в процесі руху по локальних і глобальних комп'ютерних мережах, зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, спеціально призначених для їх зберігання, переробки та передачі (В. А. Голубєв).
- Кіберзлочини вчиняються за допомогою комп'ютерних систем або шляхом використання комп'ютерних мереж та інших засобів доступу до віртуального простору, а також проти комп'ютерних систем, комп'ютерних мереж і комп'ютерних даних. Таким чином, електронно-обчислювана техніка може виступати як засобом вчинення злочину, так і предметом злочину.

Зі зростанням використання безготівкових рахунків, зростає паралельно і сама злочинність в даному напрямку. Наша країна з її низьким рівнем обізнаності про загрози використання комп'ютерів і низьким рівнем інформаційної безпеки стає для них справжнім клондайком. Розкрадання коштів в системах інтернет банкінгу, даних кредитних карт, DDoS-атаки на сайти, шахрайство в інформаційних мережах і інсайдерські витоки інформації стають повсякденними явищами [2].

Аналізуючи українські статистичні дані можна зробити висновок про те, що збиток, який завдає кіберзлочинність, сьогодні значно перевищує розмір збитків від традиційних видів злочинів. Кількість протиправних посягань на інформаційні ресурси держави зростає. Враховуючи щоденне збільшення обсягів інформації, що обробляється державними структурами, виникає необхідність їх захисту від

протизаконних дій. В кінці минулого року в представленому PricewaterhouseCoopers огляді економічних злочинів значилося, що кіберзлочинність стала одним із п'яти найпоширеніших економічних злочинів в Україні, а збитки від онлайн-злочинів і махінацій на сьогодні вже принесли багато збитків. За даними спецслужб, за останній рік українські хакери вкрали з кредитних карт у всьому світі близько сотні мільйонів доларів [3]. За кількістю спроб зараження комп'ютерними вірусами Україна випереджає країни не тільки Східної та Західної Європи, а також Центральної Азії і США, як показало дослідження «Лабораторії Касперського». Можна стверджувати, що 2011 рік ознаменував для України епоху розквіту професійного хакерства, збільшили збитки від традиційних форм злочинності в Україні [4].

Головною проблемою постає захист від кіберзлочинців, так як даний злочин порівняно з іншими є новим. Багато чого залежить від самої особи, так як легковажно відносяться до електронних платежів і персональних даних. Саме вони є найбільш затребуваними шахраями.

Боротися з подібними проблемами можна за допомогою інтеграційного підходу. Тому уряди багатьох країн йдуть сьогодні шляхом створення на державному рівні комплексних систем інформаційної безпеки шляхом об'єднання зусиль державних органів, представників бізнес-співтовариств і громадських організацій.

Експерти відзначають, що з кожним роком атаки кіберзлочинців стають агресивнішими і проводяться не тільки з метою заробітку або шпигунства, але і з метою демонстрації сили.

Література:

1. Бармін П.С., Резніченко В.А. Становище кіберзлочинності в Україні. [Електронний ресурс].-Режим доступу:

http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/5116/1/AUConferenceCyberSecurity_November2016_p41.pdf

2. Голуб А. Кіберзлочинність у всіх її проявах: види, наслідки та способи боротьби. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.gurt.org.ua/articles/34602/>
3. Довбиш Н. Кіберзлочинність в Україні. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.science-community.org/uk/node/16132>
4. Пашковська Т. Кіберзлочинність в Україні: тенденції, статистика, протидії. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/kiberzlochinnist-v-ukrayini-tendenciyi-statistika-protidiyi.html>

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І КОНФЛІКТНІ ЗОНИ РОЗВИТКУ

Фінагіна О. В.,

*д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту та
бізнес-адміністрування
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

В Україні існує особлива потреба у формуванні державної кластерної політики. Ця потреба зумовлена наявністю конфліктних зон і проблем, що стримують формування сучасних ринків і відповідних їм ринкових відносин. Найбільш гострі і недозволені за двадцять років з них: деградація і руйнування промислового та інтелектуального потенціалу, несформованість ринкової інфраструктури, експортно-сировинна орієнтація промисловості, низька ефективність виробництва та сфери послуг, відсутність державної і регіональної підтримки малого і середнього бізнесу, застаріла структура промисловості і відсутність інвестицій в основні фонди підприємств (фактична відсутність модернізації виробництва), низька реакція на процеси змін на внутрішньому і зовнішніх ринках, державний контроль за процесами приватизації, концентрації і централізації великого виробництва і капіталів та ін. В таких складних економічних умовах і при зростаючих загрозах світової фінансової кризи не слід очікувати здійснення швидкого переходу до масової кластеризації в Україні.

Роль і значення кластерних утворень в сучасній економіці важко переоцінити. Це, в першу чергу, можливість активізувати процеси

підтримки бізнесу, інвестиційного та інноваційного розвитку, залучення іноземних інвесторів, системної організації процесів бізнес-інкубації та бізнес-акселерації.

Інвестиційна діяльність активізується на двох рівнях: виробничому і територіальному. Саме така взаємодія і дає унікальний ефект територіальних кластерних систем і формує фінансові, інвестиційні переваги регіону, які забезпечують можливість інноваційного прориву.

Вплив інноваційного розвитку на конкурентоспроможність регіонів проявляється в швидкому розповсюдженні нових технологій та комп'ютеризації економічної діяльності. Це стрімко змінює характер ведення бізнесу на регіональних ринках і формує специфічні міжрегіональні відносини. Таким чином посилюються інтеграційні процеси на основі інтенсивного обміну комерційною, виробничою, науково-технічною інформацією. Різко зростає роль знань і інновацій в економічному розвитку та забезпеченні стійкої конкурентоспроможності. Під впливом інновацій основні переваги регіонів обумовлюються не факторами виробництва, а конкурентною позицією регіону [1].

Інноваційну спрямованість в розвитку процесів кластероутворення можливо розглядати з різних точок зору, але для України це єдина можливість відновити свій науковий потенціал і забезпечити проривні технології в формуванні конкурентоспроможного бізнес-середовища та її позиціонування на світових ринках.

Проблемність така, що подолати її звичайними методами і управлінськими підходами не так просто. Першорядну роль у цьому відіграє нездатність більшості комерційних структур в Україні до таких складних і затребуваних управлінських технологій: організації планування (як стратегічного так і тактичного рівнів), управління складними проектами, орієнтованими на науково-технічні цілі та результати, організації роботи на зовнішніх ринках і оцінки міжнародного

конкурентного середовища, формуванні інноваційних проектів і їх впровадження тощо. Все це можна пояснити низкою суб'єктивних та об'єктивних чинників, які потребують вивчення та подальшого регулювання на рівні державної та регіональної політики. До суб'єктивних факторів слід віднести:

неорганізованість процесів навчання фахівців за кордоном з метою подальшого використання напрацювань вітчизняного та зарубіжного менеджменту;

відсутність підготовки груп фахівців-менеджерів з питань організації кластерів і забезпеченні їх ефективного функціонування;

несистемність ведення вищим менеджментом розвитку світових ринків і місця та ролі на них вітчизняного бізнесу - фактично недооцінювання реального потенціалу національної економіки та її інтелектуальної еліти.

До суб'єктивних факторів віднесемо невисокий рівень знань і досвіду роботи менеджерів і інженерів проектів. Тут кілька передумов сформувавши дану ситуацію: низький рівень управлінської підготовки в системі вітчизняної освіти, що виражається в невмінні використовувати інструменти стратегічного планування, невміння використовувати досвід управлінців-консультантів (в першу чергу, з проблемних питань роботи на світових ринках), недооцінка можливостей сучасних інформаційних та інтелектуальних технологій управління.

До об'єктивних чинників, на думку авторів, віднесемо найбільш значущі це: незатребуваність на рівні державного та регіонального менеджменту консолідованих дій бізнес-середовища з питань експортної та імпоротної політики, відсутність наукових методик по організації складних консолідованих структур і управління їх діяльністю тощо.

Така проблематичність в питаннях організації кластерних об'єднань і пояснює настільки повільні темпи формування та реалізації

кластерних ініціатив в економіці України. Це негативне явище, яке стримує вирішення низки стратегічних завдань у розвитку національної економіки, реформуванні регіонального управління, активізації місцевого самоврядування, усунені провалів ринків.

Тільки в рамках політики кластеризації можливо комплексне рішення цього стратегічного завдання. Це забезпечить стрімке зростання і розвиток національного людського капіталу, приплив інвестицій, формування інвазійного виробництва в нашій країні. Накопичення і систематизація знань по процесах кластеризації дадуть можливість сформувати нові ринкові механізми розвитку і стимулювання економічної активності в умовах різноманітних регіонів. Цілеспрямоване перетворення бізнес середовища на основі науково-технічного та інноваційного потенціалу галузей та регіонів в поєднанні з продуманою промисловою та інвестиційною політикою, здатне забезпечити техніко-технологічне переозброєння і модернізацію виробництва, активне використання вже накопиченого науково-технічного потенціалу, вихід на світові ринки з конкурентоспроможною продукцією і різноманітними послугами.

Література:

1. Захарченко В.І., Осипов В.М. Кластерна форма територіально-виробничої організації. - Ч.1. - Економічні кластери як нова форма організації виробництва в регіоні. - Одеса: «Фаворит» - «Друкарський дім», 2010. - 122с.

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ:
ПРИВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДО СТАНДАРТІВ
ЄС**

Салабай В. О.,

студент факультету менеджменту та маркетингу

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Лободзинська Т. П.,

доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Відповідно до змін Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», які були прийняті Верховною Радою (законопроект №4646-д) 5 жовтня 2017 року, з 2018 року всі українські підприємства повинні вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність згідно правил ЄС. А саме: потрібно подавати «звіт про управління» - документ, що містить не тільки фінансову інформацію але й інші дані, що показують поточний стан компанії та перспективні напрямки розвитку [1; 2].

Даний документ спрямований на євроінтеграцію фінансової звітності, а саме: приведення бухгалтерського обліку до стандартів Євросоюзу. Ці нововведення є наслідком Угоди про асоціацію з ЄС, яка вступила в силу 1 вересня 2017 року, а також, важливий крок на шляху створення сприятливого бізнес-клімату в нашій країні.

Підписання даного документа Президентом України Петром Порошенком 28 жовтня 2017 року, є виваженим рішенням, оскільки це наблизить українські підприємства до світових стандартів у сфері ведення бухгалтерського обліку та надасть можливість виходу на нові ринки.

Згідно внесених змін, планується розширити перелік підприємств, які будуть зобов'язані публічно показувати свою фінансову звітність, що зменшить корупцію в країні, а також встановить прозорі зв'язки тих чи інших підприємств між собою. Крім підприємств, що були перелічені у законі, які і так повинні використовувати МСФЗ, компанії, що здійснюють видобуток корисних копалин загальнодержавного значення, та всі великі підприємства з 1 січня 2018 року також долучають до цих правил, а з 1 січня 2019 року до цього списку ще додаються малі та середні підприємства.

Крім зазначених плюсів, існують і мінуси. Так, як відомо, вимір та узагальнення господарських операцій і діяльності підприємства в цілому ведеться в національній валюті «гривні». Але, на вимогу користувачів, фінансова звітність може бути додатково перерахована в іноземній валюті, що може викривити загальні показники фінансової звітності, враховуючи темпи інфляції.

Ще однією проблемою постають вимоги щодо прозорості діяльності підприємств, які згідно із законом, є «великими» та такими, що «становлять публічний інтерес». Звичайно, у перспективі це покликано зробити такі компанії більш привабливими для інвестицій та конкурентоздатними на міжнародних ринках. Проте, для самих підприємств це означає посилення вимог до їх діяльності, що однозначно внесе деякий дискомфорт у їхню роботу – принаймні, на перехідний період [1]. Але, незважаючи на проблеми, наближення принципів ведення бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів – безумовно позитивний момент на шляху інтеграції.

Також законом передбачено удосконалення порядку подання та оприлюднення звітів в електронній формі, надання копій фінансової звітності за запитом юридичних і фізичних осіб, відповідно до закону «Про доступ до публічної інформації». Очікується, що термін «дочірні підприємства» буде замінений на «контрольовані» і компанії, що мають у своєму складі дочірні компанії, вимушені складати консолідовану звітність згідно вимог ЄС [3].

Для складання консолідованої звітності, згідно європейських норм, оновлено класифікацію підприємств за розміром:

- мікропідприємства: сукупна вартість активів на дату складання річної фінансової звітності за попередній рік – до 350 тис. євро, чистий дохід – до 700 тис. євро, середня кількість працівників – до 10 осіб;
- малі підприємства, чия сукупна вартість активів – до 4 млн. євро, чистий дохід – до 8 млн. євро, середня кількість працівників – до 50 осіб;
- середні підприємства з вартістю активів до 20 млн. євро, чистим доходом до 40 млн. євро і штатом до 250 осіб;
- великі підприємства, у яких сукупна вартість активів понад 20 млн. євро, чистий дохід більше 40 млн. євро, а середня чисельність працівників – понад 250 осіб [3].

Варто відмітити, що перехід до стандартів ЄС сприятиме спрощенню вимог до первинних документів, тобто сам факт здійснення фінансових операцій не буде залежати від способу відображення їх у первинних документах. Також, передбачено порядок утворення бухгалтерської служби підприємствами, що становлять суспільний інтерес. Всі інші компанії можуть користуватися аутсорсинговими послугами аудиторських фірм [4].

Крім того, законом встановлено вимогу складати фінансову звітність на підставі таксономії – тобто, виходячи зі складу статей та показників фінансової звітності, які підлягають оприлюдненню.

Отже, впровадження стандартів ЄС в процес бухгалтерського обліку в Україні сприятиме удосконаленню ведення і складання фінансової звітності, підвищенню прозорості та надасть можливість розуміти звітність підприємств будь-якої країни. Наближення принципів ведення бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів підвищить рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світових ринках.

Література:

1. Бухгалтерський облік в Україні переводять на стандарти Євросоюзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/411990/buhgalterskyj-oblik-v-ukrayini-perevodyat-na-standarty-yevrosoyuzu>
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] / Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Для бізнесу в Україні вводяться нові вимоги по бухгалтерії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.segodaya.ua/economics/business/dlya-biznesa-v-ukraine-vvodyatsya-novye-trebovaniya-po-buhgalterii-1062468.html>
4. Євроінтеграція фінзвітності: що зміниться у роботі українських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/11/7/7073101/>

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Кондратенко Р. В.,

доцент кафедри дошкільної освіти

Криворізький державний педагогічний університет

м. Кривий Ріг, Україна

Про актуальність проблеми становлення висококваліфікованих та компетентних вихователів свідчать останні досягнення вітчизняних досліджень Р. Аронової (формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільного виховання у педагогічних коледжах), Г. Беленької (концепція формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів), Н. Давшук (підготовка майбутніх вихователів до прогностичної діяльності та формування прогностичної компетентності), Л. Кідіної (формування професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі педагогічної практики), О. Листопада (формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів), О. Самсонової (розвиток професіоналізму вихователів дошкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти), Т. Швець (педагогічні умови формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів) та ін. З іншого боку, ряд нормативно-методичних документів Міністерства освіти і науки України (наприклад, Листи «Щодо створення у навчальних закладах груп (центрів розвитку) для дітей дошкільного віку», «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах») вимагає від вихователів швидкого адаптування до

організації освітнього процесу в різних умовах. Тому формування професійної компетентності майбутніх вихователів є вкрай важливим питанням на сучасному етапі.

В університеті професійна компетентність майбутніх вихователів формується на теоретичному та практичному рівнях під час вивчення навчальних дисциплін та проходження практики. За Г.Беленькою, сутність поняття «професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу» розглядається «як здатність виконувати професійні завдання діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність» [1]. Для здобувачів вищої освіти за ступенем «магістр» нами було запропоновано компетентісно орієнтовану навчальну дисципліну за вибором «Моделі організації освітнього процесу», яка має на меті узагальнення теоретичних знань, практичних умінь і навичок щодо організації різних моделей освітнього процесу в сучасному закладі дошкільної освіти; розвиток у магістрантів навичок педагогічної діяльності дітей у різних умовах освітнього простору.

Завдання дисципліни:

- сприяти реалізації особистісного та професійного потенціалу майбутніх вихователів;
- сприяти опануванню різними моделями організації життєдіяльності дошкільників;
- узагальнити традиційні підходи до організації освітнього процесу та досягнення сучасних освітніх технологій;
- ознайомити та систематизувати знання освітніх напрямів виховання та видів діяльності для різних категорій дітей дошкільного віку;

- формувати сумлінне ставлення до професії, прагнення до творчості.

Навчальна програма складається з двох змістових блоків.

У першому змістовому блоці «Загальні питання створення моделей організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» подається характеристика наукових поглядів на організацію освітнього простору в закладах дошкільної освіти; обґрунтовуються поняття та різні моделі організації освітнього процесу в сучасному закладах дошкільної освіти. Розкриваються сучасні підходи до впровадження занятійної, проектної, середовищної та блочно-тематичної моделей організації навчання, розвитку та виховання дітей дошкільного віку.

У другому змістовому блоці «Особливості та методика організації освітнього процесу з різним дитячим контингентом у закладах дошкільної освіти» розкриваються особливості, форми та прийоми організації педагогічного процесу в період адаптації дітей до умов закладу. Обґрунтовуються методи, способи та специфіка організації дітей під час навчально-пізнавальної діяльності та у повсякденні в різновікових групах. Також магістри засвоюють питання забезпечення освітнього процесу для дітей з особливими потребами в спеціальних та інклюзивних групах.

Отже, майбутні вихователі, вивчаючи курс «Моделі організації освітнього процесу», набувають професійної компетентності щодо організації та здійснення освітнього процесу в сучасному закладі дошкільної освіти.

Література:

1.Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователя дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня

доктора пед. наук : спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Г. В. Беленька. – Київ, 2012. – 38 с.

УЧНІ З ОЗНАКАМИ ОБДАРОВАННОСТІ ЯК СУБ'ЄКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

*Маслянко О. В.,
студентка факультету дошкільної,
початкової освіти та мистецтв
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Обдаровані особистості є категорією дітей з особливими соціально-психологічними проблемами та потребами, які в умовах інклюзивного освітнього простору потребують створення додаткових умов для успішного розвитку своїх здібностей та самореалізації. Поняття «інклюзивність» більшість педагогів продовжує ототожнювати із створенням рівноправних умов для розвитку здібностей учнів з інвалідністю, ігноруючи при цьому той факт, що типовою характеристикою обдарованих дітей є асинхронність розвитку, яка також є передумовою для забезпечення даної категорії учнів специфічними умовами навчання [6, с. 74]. Створення якісного інклюзивного освітнього простору здатне забезпечити рівний доступ до якісної освіти не лише учням з вадами здоров'я, а й обдарованим особистостям, так як його головною метою є організація навчання на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей.

Здавалося б, що обдаровані діти – особистості з високим інтелектом чи унікальними здібностями, які ж негаразди їх можуть чекати під час навчання!? Проте, варто пам'ятати, що феномен обдарованості є своєрідною губкою, що легко вбирає не тільки інформацію, а й відчуття. Така дитина більше бачить, чує і відчуває, а це в свою чергу породжує уразливість. О. Бевз наголошує, що саме розуміння дитячої обдарованості як асинхронного розвитку є важливою передумовою привернення уваги до проблем і потреб таких дітей [1, с. 98]. В процесі навчання у обдарованих дітей виникає ряд труднощів: у спілкуванні з однолітками і дорослими, в управлінні своєю поведінкою та розвитку емоційної сфери. Часто такі діти стають заручниками тривоги та агресії, що виникають в результаті випередження розумового розвитку та неготовності до цього емоційної сфери. Найнагальнішою проблемою обдарованих особистостей в шкільному віці є проблема адекватного включення в колектив класу, відповідність навчання здібностям та подальша соціалізація. Для цих цілей якнайкраще підходить створення інклюзивного освітнього простору, здатного забезпечити результативне навчання та подолання соціально-психологічних бар'єрів.

Дитяча обдарованість та її проблеми є предметом вивчення таких науковців: О. Бевз [1], О. Безпалько [2], Л. Виготського [4], О. Демченко [6, 7], Жд. Таррасье [9], В. Щорса [10] та ін. Дані дослідники розглядають феномен обдарованості через призму асинхронного розвитку. Такий підхід дозволяє розглядати обдарованих дітей як особливих, для яких оптимальним освітнім простором буде інклюзивний.

Щоб вибудувати правильну модель взаємодії з обдарованими дітьми педагогу варто знати, що існують різні категорії обдарованості. М. Богоявленська залежно від типу психічного розвитку виділила дві групи обдарованих [3, с 78-90]. До першої категорії вона відносить дітей з гармонійним розвитком пізнавальних, психомоторних, регуляторних,

особистісних та інших сторін психіки. Такі діти успішні в особистісному й професійному самовизначенні. В даному випадку обдарованість нікому не заважає, а навпаки, дитина може допомагати іншим учням тощо. До другої категорії відносять обдарованих школярів з дизгармонійним розвитком, який відрізняється нерівномірністю психічних процесів і нерідко супроводжується складним набором різного роду психологічних, психосоматичних і навіть психопатологічних проблем. Підготовка учителів початкових класів до роботи з обдарованими дітьми повинна враховувати приналежність того чи іншого учня до певної групи обдарованості.

Наразі інклюзивна педагогіка має велике практичне значення для формування освітньої політики і обґрунтування змісту освітніх реформ у сфері навчання, виховання і розвитку осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі й обдарованих [8, с. 150]. Інклюзивний освітній простір – багатогранний, але вибудувавши його структуровану модель, педагог зможе налагодити ефективну комунікацію із різними категоріями учнів, в тому числі й з обдарованими дітьми. Варто пам'ятати що ступінь подолання соціально-психологічних проблем цієї групи дітей залежить від застосовуваних методів роботи на уроці, створення психологічного клімату в класі, а також налагодженої комунікації з батьками таких школярів.

Література:

1. Бевз О. П. Обдарованість як асинхронний розвиток / О. П. Бевз // Філософсько-методологічні аспекти визначення обдарованості: матеріали круглого столу – К., 2011. – С.98-104.
2. Безпалько О. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. [для студентів вищ. навч. закл.] / О.В. Безпалько // Центр учбової літератури. – К., 2009. – 208 с.

3. Богоявленская М. Е. Природа проблем одаренных / М. Е. Богоявленская // Материалы дискуссии Международной конференции «Рабочая концепция – в практику образования» // Одаренный ребенок. – 2004. – №4. – С. 74-97.
4. Выготский Л. С. Психология развития человека / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. – 1136 с.
6. Демченко О. П., Поліщук І. О. До проблеми обдарованості як асинхронного розвитку в контексті інклюзивного підходу / О. П. Демченко, І. О. Поліщук // СОСІОПРОСТІР. – 2017. - № 6. – С. 73-77.
7. Демченко О. П. Одаренный ребенок как личность с особыми потребностями в инклюзивном пространстве учебного заведения / О. П. Демченко // SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 26 th -27 th. – 2017. – С. 61-71.
8. Мартинчук О. Інклюзивна педагогіка в контексті розвитку наукового знання про освіту. / О. Мартинчук // Освітологія. – 2016. – № 5. – С. 147-151.
9. Тарасье Ж. Сверходаренные дети или отягчающее раннее развитие. / Ж. Тарасье. – М.: Академия, 1999. – 469 с.
10. Щорс В. В. Психологічні особливості обдарованих дітей. / В. В. Щорс. // Психологічна газета. – 2009. – № 9 – С. 17-18.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

Онуфрієнко О. Г.,

кандидат технічних наук,

доцент кафедри математики та методики навчання математики

Бердянський державний педагогічний університет

м. Бердянськ, Україна

Боброва О. Г.,

вчитель математики вищої категорії, старший вчитель

Лозівська загальноосвітня школа I-III ступенів №3 Харківської області

м. Лозова, Україна

Організація математичної підготовки у навчальних закладах України повинна сприяти такому розвитку молоді, яке пов'язано з бажанням одержати ґрунтовні знання з обраної спеціальності, з умінням вдосконалювати свої здібності та навички творчої праці, з прийманням активної участі в наукових дослідженнях. Євроінтеграційні процеси, які відбуваються в нашій державі, зумовлюють суттєві зміни національних пріоритетів і вносять кардинальне корегування розвитку освітньої галузі. На етапі впровадження Концепції Нової української школи [1] особливої уваги набуває реформування системи вищої освіти шляхом підвищення якості підготовки майбутніх вчителів на засадах впровадження та використання інноваційних педагогічних технологій, які сприятимуть прояву творчості у їх майбутній професійно-педагогічній діяльності. Функція освіти полягає не лише у навчанні сучасної молоді системи математичних знань та оволодінні ними відповідних навичок та вмінь, але й в забезпеченні цілісності орієнтування кожного школяра та студента в оточуючому світі з позиції поглядів особистості, ефективному використанні молоді математичних знань та вмінь для оптимізації

власних відношень із оточуючим світом, сучасною технікою, для удосконалення та продовження освіти протягом всього свого життя.

Вивчення досвіду відомих світових та вітчизняних педагогів та науковців доводить, що одним із шляхів вирішення окресленої проблеми є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі напрями освітньої діяльності. Питанню підготовки до інноваційної діяльності вчителів-предметників присвячені дослідження відомих учених Т. М. Демиденко, К. В. Завалко, Н. В. Зарічанської, І. А. Волощук. Проблеми підготовки майбутніх вчителів математики в Україні досліджували І. А. Акуленко, В. Г. Бевз, М. І. Бурда, А. П. Єршова, М. І. Жалдак, М. М. Ковтонюк, О. І. Матяш, Н. В. Морзе, В. Г. Моторіна, С. О. Скворцова, Є. М. Смирнова, Н. А. Тарасенкова, В. О. Швець, О. С. Чашечнікова та ін.

Безпосередніми провідниками реформ та реалізації інновацій на рівні предметної взаємодії виступають вчителі. І це зумовлює необхідність формування їх готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Готовність вчителя математики до інноваційної педагогічної діяльності визначається інтегративною якістю його особистості, яка є результатом поєднання мотивів, знань, умінь і практичного власного досвіду. Все це забезпечує успішну педагогічну діяльність, спрямовану на створення, розповсюдження та свідоме і доцільне використання інновацій у процесі навчання математики.

Та попри значний науковий та практичний досвід, у педагогічній науці в цілому не визначені конкретні шляхи, методи або способи реалізації інноваційної діяльності майбутніх вчителів математики, а саме студентів фізико-математичних факультетів сучасних вищих навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Такий стан проблеми зумовлює необхідність окреслення основних тенденцій та шляхів щодо активізації інноваційної діяльності у сучасному

педагогічному вищому навчальному закладі, а також визначити роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів математики до такого роду діяльності.

Концепцією інформатизації освіти передбачається використання ефективних засобів і організаційних форм навчальної роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання, забезпечення якісного засвоєння та впровадження їх у викладання дисциплін. Тож поки що невирішеним є питання адекватного використання нових інформаційних технологій навчання з метою вдосконалення процесу фахової підготовки майбутніх вчителів математики. Зокрема, нами виявлено суперечності між: рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і фактичним рівнем підготовки вчителів математики до їх використання у професійній діяльності; потребами студентів у якісній професійній підготовці і наявною системою викладання профільних дисциплін; новими знаннями в галузі сучасної математики та наявним змістом навчальних програм за профілем.

Професійна підготовка майбутніх вчителів математики до здійснення інноваційної педагогічної діяльності неможлива без системного використання сучасних технічних засобів навчання, насамперед інформаційних технологій та пов'язаних з ними дидактичних матеріалів. Завдяки дослідженням вітчизняних та зарубіжних науковців було створене теоретико-методологічне, психолого-педагогічне та методичне підґрунтя щодо використання інформаційних технологій у навчанні математики та процесі професійної підготовки майбутніх вчителів.

У системі професійної підготовки майбутніх вчителів математики до організації інноваційної діяльності учнів нами виділено наступні етапи використання інформаційних технологій навчання: інформаційна підготовка студентів; використання інформаційних технологій

студентами у їх навчально-пізнавальній та науково-дослідній діяльності; розроблення, апробація та впровадження нових інформаційно-комунікаційних продуктів в освітній процес. Серед таких технологій: педагогічні Інтернет-спільноти, Інтернет-конференції та Інтернет-семінари (вебінари), інтелектуальні карти (ментальні карти, карти пам'яті, карти думок), Інтернет-консультації тощо.

З метою формування готовності майбутніх вчителів математики до інноваційної педагогічної діяльності вже з першого семестру доцільно розглядати окремі аспекти педагогічної інноватики у процесі лекційних, практичних та лабораторних занять; використовувати інноваційні форми проведення лекційних занять, актуалізуючи та розширюючи суб'єктивний досвід математичної, методичної та інноваційної педагогічної діяльності майбутніх вчителів математики, набутий ними у процесі вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки; організувати діяльність студентів у процесі практичних і лабораторних занять, використовуючи ділові ігри, технологію мікрвикладання, кейс-метод, метод проєктів тощо; активно залучати студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі інноваційних у ході лекційних, практичних, лабораторних робіт та самостійної роботи; використовувати елементи змішаного навчання у процесі підготовки студентів до лабораторних і практичних робіт та самостійної позааудиторної роботи; проєктувати компоненти інноваційної педагогічної діяльності у процесі виконання курсових та наукових студентських робіт.

Використання нових інформаційних технологій може бути реалізовано у досить різноманітних формах: від демонстрації презентації навчального матеріалу до здійснення дистанційної освіти. Слід зазначити, що науковці, адаптуючи класичні дидактичні принципи до сучасного процесу навчання з комп'ютерною підтримкою, переважно чітко не

розрізняють вимоги до створення програмних засобів та до їх використання. На нашу думку, ці вимоги слід диференціювати. Адже ефективність впровадження у навчальний процес ІКТ має дві складові: змістовно та функціонально якісний комп'ютерно-орієнтований засіб навчання та здатний його використовувати вчитель. Формування кожної з цих складових визначають відповідні принципи.

Створення професійних програмних засобів навчального призначення не перебуває у компетенції вчителя. Проте він є відповідальним за їх використання, а також за якість виготовлених ним самостійно за допомогою ІКТ дидактичних матеріалів. Останні за змістовим критерієм, як і професійні засоби, мають задовольняти принципам науковості, доступності, систематичності, наступності, наочності.

Успішність використання будь-якої технології навчання, у тому числі й ІКТ, залежить від того, наскільки вчителю вдається спонукати учнів до активної та свідомої навчальної діяльності, що, у свою чергу, обумовлює принцип індивідуального підходу у навчанні. Нарешті, для здійснення ефективної комп'ютерної підтримки традиційного процесу навчання вчитель повинен бути достатньо технічно компетентним, вміти оцінити методичну доцільність того чи іншого інформаційного засобу, інтегрувати його в традиційну систему навчання, забезпечити належний комунікаційний супровід та запобігати негативному впливу технічних пристроїв на здоров'я учнів.

Складовою професійної компетентності вчителя є методична компетентність, яка містить володіння методами навчання, знання дидактичних методів, прийомів і вміння їх застосовувати у процесі навчання математики, знання психологічних механізмів засвоєння знань і вмінь. Крім того, зважаючи на зміну ролей учасників сучасного освітнього процесу (вчитель – не джерело набуття знань учнями, а

організатор педагогічної підтримки учнів під час освітнього процесу; учень – не одержувач готової інформації, а творець суб'єктивно нової інформації в результаті продуктивної діяльності), сучасний випускник педагогічного вузу повинен бути добре обізнаний щодо інновацій шкільного освітнього процесу. Необхідною, на нашу думку, є також наявність у молодого вчителя первинного досвіду проектування і реалізації різних технологій навчання, їх поєднання та визначення оптимальності конкретної технології відповідно до заданих характеристик (врахування рівня навчання математики у старшій профільній школі, передбачення навчальних можливостей учнів тощо) навчального процесу, що моделюється.

Серед інноваційних технологій особливе місце займають мультимедійні технології навчання. Використання мультимедійних засобів сприяє підвищенню інтенсивності й ефективності процесу навчання; створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим дозволяючи здійснювати перехід до безперервної освіти; у поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації [2]. Тобто головними напрямками у розвитку та використанні інноваційних технологій навчання в процесі підготовки майбутніх вчителів математики є розробка: прогресивних методів навчання, нових учбових програм; спеціалізованого науково-методичного забезпечення учбового процесу; комплексних діагностичних методик для якісної оцінки ефективності впроваджуваних технологій.

Таким чином, постійне вдосконалення й оновлення змісту фахової підготовки майбутнього вчителя математики є важливою проблемою реформування системи вищої освіти в Україні. Означена проблема підготовки майбутнього вчителя за допомогою інноваційних педагогічних технологій на сьогоднішній день залишається відкритою та

актуальною. Інноваційна педагогічна діяльність зосереджена на розробці, застосуванні та поширенні освітніх інновацій з метою підвищення ефективності педагогічного процесу. Ця обставина зумовлює постановку питання щодо впровадження у процес навчання інноваційних педагогічних технологій. Інноваційний підхід в освіті визначається не через використання якоїсь однієї моделі чи технології, а через здатність ВНЗ проектувати навчальний процес з використанням різних освітніх технологій з урахуванням особливостей напряму підготовки студентів.

Література:

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>.
2. Чубко О. П. Інноваційні технології навчання в контексті педагогічної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / О. П. Чубко. // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Педагогічні науки. 2013. – Вип. 108. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_37

ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Савченко А. Л.,

*доцент кафедри інженерної педагогіки і мовної підготовки
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

м. Кривий Ріг, Україна

Писемне мовлення, читання, говоріння й аудіювання тісно пов'язані між собою, але виконують різні комунікативні завдання.

Одне з комунікативних завдань під час навчання писемного мовлення – навчити студентів-іноземців технічного вишу методів компресії тексту за фахом. Формування умінь і навичок читання і аудіювання оригінального тексту професійного спрямування і підготовлене монологічне висловлювання з використанням мовних засобів наукового стилю мовлення забезпечує комунікативну діяльність студента.

Спочатку потрібно закласти основи для оволодіння навичками писемного відображення отриманої інформації. На цьому рівні писемні роботи подані записом лекцій у вигляді конспектів, тез, тезового плану, плану-конспекту, тобто незв'язаних або слабкозв'язаних текстів. Тут головним завданням є навчання складання планів, конспектів, тез почутого або прослуханого. Симетричною роботою під час цього є навчання монологічного висловлювання у вигляді монологу-опису, монологу-розповіді репродуктивно-продуктивного характеру. Результат цього рівня навчання в ідеалі – формування умінь і навичок виділяти головну інформацію з тексту, трансформувати текст і викласти інформацію в певній формі. На цьому рівні також потрібно приділити увагу формуванню навичок швидкісного письма слів і речень.

На другому рівні навчання основними видами писемного і усного мовлення є доповіді, реферати, анотації, резюме, тобто витягування інформації з тексту. Н. Д. Зоріна зауважує, що ця інформація повинна розкрити усі важливі боки змісту джерела і вказати на те, чим саме відрізняється нове, подане в джерелі, від методів і засобів, які використовувалися раніше в цій сфері [1, с. 102]. Як матеріал, що реферується, пропонуються статті за фахом студентів, наукові або науково-популярні. Ознайомлюємо студентів з типами конспектів. Як відомо, конспекти можуть відрізнятися один від одного повнотою змісту – детальний, стислий, вибірковий, загальний, а також формою – текстуальний, вільний [2, с. 313]. Вважаємо, що починати навчання конспектування потрібно на прикладі текстуальних конспектів тому, що саме такі конспекти дозволяють уживати ті мовні засоби, які трапляються в тексті або в мовленні лектора. Можна стверджувати, що певні уміння конспектування і навчальні дії, що спрямовані на їх формування, можуть бути виявлені лише під час діяльнісного підходу до процесу складання конспекту з урахуванням різноманітних і специфічних особливостей цього виду аналітико-синтетичного перероблення інформації.

Інший вид перероблення текстової інформації та стислі висновки – тезування. Потрібно навчити студентів-іноземців використовувати тези як самостійний вид запису прочитаного або почутого. Тези сприяють розвитку навичок виділення основної інформації та її стислого запису, скорочення слів і речень, уживання мовних засобів, які використовує лектор. Так робота дозволяє розвивати логічне мислення студентів, адже вони навчаються не тільки знаходити в тексті тези, що вже сформульовані автором, але й самостійно робити висновки, стисло й чітко виражати сутність прочитаного або почутого.

Навчання цього виду роботи доцільно починати з пошуку логічних елементів тексту або з аналізу зразка тез. Слід подати студентам

на першому етапі зразок тез статті, а вже потім лекції; допомогти їм виділити тези, сформулювати їх своїми словами. Далі можна запропонувати скласти прості тези (без доказів) і складні (з основними доказами) тієї же самої статті, попередньо ознайомивши їх з тим та іншим видами тез. І вже потім виробляємо в студентів навички самостійного висловлювання в письмовій формі. Ці висловлювання можна класифікувати таким чином:

- перекази щойно почутого або прочитаного, раніше почутого тексту, поширення і аргументація раніше прочитаної або почутої інформації;

- складання тексту з низки певних речень, розташуючи їх у потрібній послідовності; складання тексту з розчленованих речень шляхом сполучення їх доцільними сполучниками;

- складання тексту за опорними словами, схемами, ключовими реченнями, таблицями, графіками, рисунками тощо;

- твір з елементами порівняння, оцінки тощо описового або розповідного характеру.

Отже, під час навчання студентів-іноземців писемного мовлення вважаємо доцільним на першому рівні сформувати в них уміння запису лекцій, конспектування першоджерел, складання тез. На другому – викладення повної і стислої інформації відповідно до теми, уміння побудувати такі власні письмові тексти, як реферат, доповідь, курсова або дипломна робота.

Література:

1. Зорина Н. Д. Преобразование текста оригинала в связный текст аннотации и реферата / Н. Д. Зорина. – М.: Издательство Московского государственного университета им. М. В. Ломоносова, 2017. – 147 с.

2. Коробова Т. М. Проблемы обучения иностранных студентов конспектированию информации по специальности / Т. М. Коробова // Слово. Грамматика. Речь. Выпуск XVI: Материалы VI Международной научно-практической конференции «Текст: проблемы и перспективы. Аспекты изучения в целях преподавания русского языка как иностранного»: Россия, Москва, филологический факультет МГУ имени М. В. Ломоносова, 26 – 28 ноября 2015 г. – М.: МАКС Пресс, 2015. – С. 312 – 314.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

ПЕРСПЕКТИВНЕ БАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США 2018 РОКУ

Бортнік Є. А.,

студентка історичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Кравченко В. В.,

к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин

та зовнішньої політики

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Питання забезпечення національної безпеки завжди було одним із ключових в існуванні Сполучених Штатів Америки, особливого значення воно набуло в сучасних геополітичних умовах із появою нових загроз.

На процес створення фундаментальних оборонних документів США, істотно впливають бюджетні обмеження, принципи ринкового регулювання, які вкладають стратегію у рамки, що часто не відповідають реальним геополітичним потребам, необхідним для підтримання глобального лідерства США.

У США відповідно до закону про реорганізацію міністерства оборони 1986 року, Президент Сполучених Штатів Америки має подавати щорічний звіт про стратегію національної безпеки держави до конгресу. В ньому він має визначити основні цілі, завдання та перспективні напрями діяльності держави у внутрішній та зовнішній політиці на майбутній рік.

Звіт про стратегію національної безпеки публікується виконавчим органом уряду Сполучених Штатів. Він має на меті бути всеосяжною заявою, що виражає глобальні інтереси та цілі Сполучених Штатів, які є важливими для забезпечення її безпеки. Серед вимог до звіту - це перелік дій, необхідних для запобігання зовнішній агресії та реалізації стратегії національної безпеки.

Принципово нові пріоритети Стратегії національної безпеки США було затверджено у серпні 1991 року. Автори документу зафіксували зниження загрози від згасаючого впливу СРСР та підвищення вірогідності регіональних конфліктів. Основним завданням США було визначено збереження позицій провідної тихоокеанської держави та посилення стратегічної мобільності збройних сил.

Новим поворотом в еволюції Стратегії національної безпеки стали події початку 2000-х. Стратегія адміністрації Дж. Буша Молодшого, що побачила світ у 2002 році, головним зовнішньополітичним вектором оголосила війну із транснаціональним тероризмом, а боротьба із ним зайняла щабель одного із зовнішньополітичних пріоритетів.

Барак Обама, після обрання на пост президента, запропонував свою доктринальну модель бачення світу. Стратегія 2010 року більш детально розглядає роль США у міжнародній політиці, зосереджена на відновленні американського лідерства, а Стратегія 2015 року – на суті цього лідерства та шляхах його реалізації. Друга стратегія Обама була логічним продовженням Стратегії його першої адміністрації. Обидва документи базуються на концепції «розумної сили» та констатують факт того, що безпека Америки виходить за межі її території [1].

«Стратегія 2015 більш багатостороння й багатовекторна, ніж попередня. Серед регіональних пріоритетів США новим є акцент на економічних можливостях в Африці. Найбільш помітною відмінністю Стратегії 2015 р. від попередньої є підхід до Росії, що означає завершення

«перезавантаження» у американо-російських відносинах. Адміністрація Б. Обама демонструє готовність надавати Україні довгострокову підтримку в протидії агресії і тиску з боку Росії» [2].

Проте в останні роки ці доповіді були подані або із запізненням, або взагалі були відсутні. Зовсім скоро вийде нова стратегія національної безпеки США. Саме тому безліч експертів розходяться в думках з приводу перспектив розвитку оборонного сектору, забезпечення національної безпеки та визначення нових зовнішньополітичних пріоритетів майбутньої Стратегії 2018 року.

Група представників республіканської партії опублікувала відкритого листа, в якому вони різко критикували Дональда Трампа за деякі його останні заяви стосовно зовнішньої політики та політики національної безпеки [3].

Під час своєї першої промови до Генеральної асамблеї ООН 19 вересня, Президент Трамп анонсував підвищення рівня оборонних витрат, порівняно із запропонованим у бюджеті. Рівень фінансування було підвищено завдяки роботі комітетів збройних сил Палати та Сенату цього року. Саме через величезну двопартійну підтримку, уряд затвердив оборонний бюджет на суму 631,5 млрд. доларів США для основних військових потреб та додаткові 64,6 млрд. доларів на операції в надзвичайних ситуаціях. Хоча не так давно Сенат в переважній більшості здійснював авторизацію подібних рівнів фінансування автономно.

Слідом за зауваженнями президента, речник Мак Торнберрі, Голова Комітету з питань збройних сил Палати Представників, зробив наступну заяву:

«Більшість республіканців, демократів і нинішній президент Сполучених Штатів погоджуються, що через шість років бездоглядності американські військові потребують значних інвестицій для відновлення своєї сили та захисту нації. У минулому консенсус з цього питання між

Конгресом та виконавчою владою було вичерпано. Є ще чимало перешкод для подолання цього, але я захожую те, що з підтримкою президента Трампа ми незабаром зможемо забезпечити військових ресурсами, навчанням та обладнанням, якого вони потребують» [4].

Досі неясно, чи буде СНБ адміністрації Трампа продовжувати підтримку структури міжнародного порядку, очолювану Сполученими Штатами, а також позицію щодо ініціювання відкритої глобальної торговельної системи.

Експерти сходяться у думці, що Стратегія міститиме ідеї, що буди відображені у статті Макмастера та Гері Кона у *The Wall Street Journal*, що вийшла у травні 2017 року, в якій автори окреслюють, що Трамп має чітке уявлення про сучасний світ як про арену, де всі змагаються за перевагу. Високопоставлені політики додають: «Замість того щоб заперечувати цю стихійну природу міжнародних відносин, ми приймаємо її» [5].

Позиція Президента Трампа є досить неоднозначною стосовно окремих політичних лідерів країн. У своїх виступах він лояльно ставиться до Сі Цзіньпіна, Володимира Путіна та Родріго Дуерте, проте критикує демократичних представників політичного істеблішменту Європи. Ймовірно, що дії та висловлювання Трампа не призведуть до краху ліберальної Європи, проте можуть послабити існуючі позиції США в ній.

«Багато залежить від ступеня успішності діалогу США і Китаю. Він може відкрити шлях для більш глибокого, стратегічного китайсько-американського взаєморозуміння. Це, в свою чергу, створить ґрунт для тривалого взаєморозуміння між трьома силами, тому що, якщо не включити Росію, вона вирішить, що її інтереси під загрозою» [6].

Америка повинна уважно поставитися до небезпеки стратегічного союзу між РФ і КНР. Тому, США варто подбати про те, щоб Пекін не виглядав підлеглим: це точно зближить Китай і Росію.

Більш нагальна проблема зараз - питання Північної Кореї, через яку постає необхідність більш тісної співпраці між сильними сусідами країни, в тому числі з Китаєм, Японією (можливо Росією) і США. Одноосібні дії США навряд чи зможуть Пхеньян рухатися в потрібному напрямку.

Колишній радник з питань національної безпеки, політолог Збігнев Бжезінський та публіцист Пол Вассерман, в своїй колонці для The New York Times пишуть : «На даний момент, президент Трамп не сформулював жодної вагомої заяви стосовно ситуації у світі. Замість цього нам залишається лише розбиратися у безвідповідальних, неузгоджених та недалекоглядних заявах його команди» [6]. На думку авторів, Сполучені Штати потрібні світові із наявністю чіткої лідерської позиції, що створює оптимізм та прогрес у міжнародному середовищі.

Станом на сьогодні адміністрація президента Дональда Трампа все ще розвиває свою стратегію національної безпеки. Ми можемо прослідкувати, що політичне керівництво США перетворює Стратегію національної безпеки з теоретичної доктрини на ту, що є більш дієвою у практичній площині насамперед шляхом підвищення об'ємів фінансування військового сектору. Якою б не була нова СНБ США 2018 року, вона буде важливою та відіграватиме ключову роль в архітектурі сучасної міжнародної безпеки.

Література:

1. Ржевська Н. Ф. Нові вимоги до зовнішньополітичної стратегії Б. Обама: точка зору експертів / Нова парадигма [журнал наукових праць]. – Вип.115. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С.142–151.
2. Городня Н. Стратегія національної безпеки США 2015 р.: нові акценти і пріоритети/ Вісник Київського університету. Історія. – 2014. – Вип.5 (123). – С.5-9.

3. Open Letter on Donald Trump from GOP National Security Leaders”. - March, 2016. – Режим доступа: <http://warontherocks.com/2016/03/open-letter-on-donald-trump-from-gop-national-security-leaders/>
4. Paul W. Taylor. Does the National Security Strategy Matter? National Security Strategy Archive. – Режим доступа: <http://nssarchive.us/does-the-national-security-strategy-matter/#respond>
5. Chapin S. Is ‘Loyalty’ a Virtue? In the Trump Era, It’s Complicated. / The New York Times. - November, 2017. – Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2017/11/15/magazine/is-loyalty-a-virtue-in-the-trump-era-its-complicated.html>
6. Brzezinski Z. and Wasserman P. /Why the World Needs a Trump Doctrine/ The New York Times. - February, 2017. – Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2017/02/20/opinion/why-the-world-needs-a-trump-doctrine.html?ref=opinion>.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

ІДЕОЛОГІЯ ВІДНОСИН ТУРЕЧЧИНИ НА АЗІАТСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ (КИТАЙ, ЯПОНІЯ, КОРЕЯ) В КОНТЕКСТІ НЕООСМАНІЗМУ

Вознесеньська А. О.,

студентка історичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

В останні роки зовнішня політика Туреччини відрізняється прагненням до багатовекторності і поглибленого розвитку зв'язків з країнами регіонів, які не входили раніше в сферу традиційних інтересів Анкари. Причина цього - довгострокова турецька стратегія перетворення в глобальну державу: Туреччина намагається посилити свою присутність в нових центрах світової політики. Східна Азія стала однією з таких сфер активізації зовнішньої політики Анкари. Туреччина прагне поглиблювати різнобічні зв'язки з трьома провідними східно-азійськими країнами – Китаєм, Японією і республікою Корея.

А. Давутоглу у книзі «Стратегічна глибина» згадує Східну Азію в числі «ближніх континентальних зон» зовнішньої політики Туреччини [1, с. 202-203]. Концепція А. Давутоглу: Азія є найважливішим напрямком, на якому Анкарі необхідно заново сформулювати стратегію щодо «ближніх континентальних зон». Значення цього напрямку визначається міжнародною кон'юнктурою і особливим геополітичним становищем Туреччини на Азіатському континенті. Анкара змушена шукати і використовувати нові інструменти зовнішньої політики в азіатському напрямку [с.202].

Контакти на найвищому та високому рівнях (в деяких випадках після перерви, що тривала десятиліттями) покликані «задати імпульс згори» розвитку співробітництва в різних сферах.

Увага турецького керівництва зосереджена до посиленні міжнародних позицій Туреччини. Пекін зацікавлений у розвитку зв'язків з Туреччиною, географічне положення якої відкриває прямий вихід на різні регіони. Туреччина і Китай підписали Спільну заяву про встановлення і розвиток стратегічного співробітництва, а також ряд угод, спрямованих на інтенсифікацію зв'язків у сфері економіки і торгівлі (2010 р.) [2]. Вплив Анкари в мусульманському і тюркському світі підсилюють інтерес Китаю до турецького напрямку. Політична сфера турецько-китайських відносин схильна до негативного впливу уйгурської проблеми. Туреччина відокремлює проблему сепаратизму в Східному Туркестані від уйгурського питання, пов'язуючи останній з захистом культурних прав уйгурів.

Відсутність історичних конфліктів між Туреччиною і Японією сприяло прискореному зближенню сторін і пошуку нових сфер взаємодії. На міжнародному рівні вони поділяють спільні погляди з таких питань, як реформування Ради Безпеки ООН (виступають за розширення його складу), ядерне нерозповсюдження (зокрема, обидві країни беруть участь в Ініціативі з ядерного нерозповсюдження і роззброєння), боротьбі з тероризмом, допомога розвитку країн третього світу та ін. Свідченням виходу турецько-японських відносин на новий етап розвитку стала Спільна Декларація про встановлення стратегічного партнерства між Турецькою Республікою та Японією (2013 р.) [3]. Анкара і Токіо розвивають політичні відносини за рахунок поглиблення співпраці на багатосторонньому рівні, в рамках міжнародних організацій.

На сучасному етапі політичні відносини між Анкарою і Сеулом знаходяться на хорошому рівні. Між ними не існує політичних проблем,

підтримується діалог на вищому рівні, регулярний обмін візитами офіційних осіб, включаючи консультації між МЗС і зустрічі парламентських делегацій. Туреччина демонструє солідарність з Сеулом з проблеми Північної Кореї і висловлює заклопотаність у зв'язку з ядерний програмою Пхеньяна, що служить зміцненню взаєморозуміння між керівництвом Туреччини і РК [4].

Туреччина прагне використовувати сприятливий політичний клімат у відносинах з країнами Східної Азії для просування своїх економічних інтересів. Китай став третьою країною (після Росії та Ірану), з якою Туреччина уклала угоду про частковий перехід до здійснення розрахунків в двосторонній торгівлі не в доларах, а в національних грошових одиницях. Між ними підписано Угоду про співробітництво в галузі мирного використання атомної енергетики (2012 р.) [5]. Розширюється співробітництво в космічній сфері – сторони досягли домовленості про спільну роботу на китайській космічній станції, запуск якої запланований на 2022 р. [6].

Розвиток економічних зв'язків між Туреччиною і Японією стримують: віддаленість країн одна від одної і зобов'язання в рамках міжнародних структур.

Анкара у майбутньому розраховує розширити спектр своїх зовнішньоекономічних зв'язків і забезпечити приплив зарубіжних інвестицій і технологій за рахунок співпраці з Китаєм, Японією і Республікою Корея. Туреччина стикається з цілою низкою серйозних проблем. Найважливішими з них є хронічний дисбаланс зовнішньої торгівлі Туреччини з усіма країнами Східної Азії, пошук шляхів збільшення обсягу торгівлі і географічна віддаленість торгових партнерів один від одного.

Військово-технічне співробітництво з країнами Східної Азії дозволяє Анкарі демонструвати, що у неї є можливості проводити більш

самостійну зовнішню політику. Такий підхід є одним з елементів турецької стратегії по зміцненню свого глобального впливу. В останні роки відбулася активізація співпраці між Туреччиною і Китаєм у військовій сфері, включаючи обмін візитами вищого командного складу збройних сил двох країн та участь Китаю у військових навчаннях на території Туреччини.

Основними елементами турецької політики служать активізація політичних контактів, зусилля з розширення економічного співробітництва, опора на гуманітарну складову відносин (включаючи звернення до історичних зв'язків), обережне розширення військово-технічної взаємодії.

Прагнення до «стратегічних відносин» з країнами різних регіонів є особливістю зовнішньої політики сучасної Туреччини, яка в останні роки оголосила про стратегічне партнерство з цілою низкою держав. Ця тенденція є проєкцією зовнішньополітичного менталітету Анкари періоду правління ПСР: Туреччина орієнтована на перетворення в держави світового порядку і відповідно до цього вибудовує довгострокову стратегію нарощування своєї присутності в Східній Азії.

Відповідно до наявної програми зовнішньої політики Анкари можна констатувати, що за останні роки відносини Туреччини з Японією і Республікою Корея вийшли на рівень «стратегічного партнерства», а з Китаєм – на рівень «стратегічного співробітництва» [7]. Стратегічне співробітництво у даному контексті являє собою своєрідний щабель на шляху до стратегічного партнерства. Довгострокові зовнішньополітичні плани турецького керівництва припускають поглиблення зв'язків із східно-азійськими партнерами. Заяви про стратегічне партнерство «піднімають планку» поставлених цілей і свідчать про довгостроковий підхід турецького уряду до питань розширення зв'язків з Китаєм, Японією і Республікою Корея.

Литература:

1. Davutođlu A. Stratejik derinlik. T¼rkiye'nin uluslararası konumu / Ahmet Davutođlu. İstanbul : K¼re Yayınları, 2010. S. 202–203.
2. Joint Statement on Establishing All-weather Strategic ... - China Trade // Ministry of Foreign Affairs of China[Online], available at: china-trade-research.hktcd.com/..pdf
3. Joint Declaration on the Establishment of Strategic Partnership between Japan and the Republic of Turkey // Ministry of Foreign Affairs of Japan [Online], available at: <http://www.mofa.go.jp/mofaj/files/000004160.pdf>
4. G. Kore-T¼rkiye ortak savaş uçađı yapacak // Milliyet Haber : website. 2012. [Online], available at: <http://www.milliyet.com.tr/g-kore-turkiye-ortak-savas-ucagi-yapacak/ekonomi/ekonomidetay/07.02.2012/1498966/default.htm>
5. Turkey formally announces nuclear energy agreement with China ... [Online], available at: <https://www.uk.reuters.com/.../uk-turkey-china-energy-idUKKCN1181RT>
6. T¼rkiye ve Çin, Ay'ı beraber keşfedecek 2022// NTV Haber: website. 2013. [Online], available at: <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25484228>
7. Çavuşođlu M. 2015 Yılına Girerken Dış Politikamız / Mevlüt Çavuşođlu // Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2014. S. 101) [Online], available at: http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2015-yilina-girerken-dis-politikamiz.pdf

ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ФЕНОМЕН

Давимука О. О.,

студентка історичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Питання європейської ідентичності завжди викликало безліч дискусій як на загальнонауковому, так і на побутовому рівні. Проблема ідентифікації особистості нерозривно пов'язана з таким явищем як дискурс, що у семантиці означає концептуальне узагальнення розмови в контексті спілкування. Якщо ж розглядати дискурс на більш узагальненому рівні, то можна сказати, що він є будь-якими формами мовної взаємодії між людьми, образом мислення і того, як він проявляється словесно. Це певний текст в аспекті окремих подій, які формують світосприйняття людей та їх відношення як до навколишнього середовища, так і до власної ролі у соціумі.

Розглядаючи ідентичність в якості саме дискурсивного феномену, необхідно зазначити, що даний термін, перш за все, асоціюється з поняттям тотожності, або ж відношення певної речі до самої себе. Платон та Аристотель у свій час визначали ідентичність як тотожність космосу і людської душі. Загалом у класичній філософії переважає есенціалістське бачення ідентичності (тобто наявність у певного об'єкта чи суб'єкта незмінних і вічних якостей речей, об'єднаних певною родовою характеристикою). Певний злам у сприйнятті ідентичності відбувся у період розквіту так званої некласичної філософії (XIX століття), коли виникло індустріальне суспільство. Представник франкфуртської школи, німецький філософ та соціолог Юрген Габермас один із перших заговорив

про те, що ідентичність не є вродженим поняттям, а її формування залежить від соціальних основ. У цей же період набувають розповсюдження різні класифікації ідентичності. Найбільш типовим вважається поділ на персональну ідентичність (індивідуальне самовизначення людини) та соціальну ідентичність (коли мова йде про схожі риси певних соціальних груп).

Новий поворот у вивченні ідентичності був здійснений у ХХ столітті із появою такого філософського напрямку як конструктивізм, що представляє собою теорію, згідно з якою будь-яка пізнавальна діяльність є конструюванням і немає жодної іншої реальності, окрім тієї, що створюється людиною (тобто наші думки формують нашу реальність). У цьому контексті з'являється соціальний конструктивізм, який зосереджується на вивченні колективних соціальних процесів за допомогою теорії дискурсу. Таким чином, ідентичність конструюється в дискурсі, наповнюючи поняття суспільства, народу або нації певними смислами, завдяки яким люди можуть ідентифікувати себе. В даному руслі необхідно звернути окрему увагу на такий різновид ідентичності як національна. У більш вузькому варіанті національна ідентичність розцінюється як комплекс спільних ідей, концептів, відповідного емоційного ставлення та поведінкових моделей, що засвоюються людьми через національну соціалізацію. Таким чином, певна спільнота починає ототожнювати себе з нацією через такі категорії як історію, географію, пам'ять, закони і традиції.

Поняття суто європейської ідентичності ввів французький філософ і соціолог Еміль Дюркгейм, який визначив дане явище як колективну свідомість європейського суспільства. Інші ж трактування даного феномену характеризують її як набір демократичних цінностей і громадянського суспільства; як вираз мети європейців у відповідальності за континент; як ідентичність універсальних цінностей на основі єдиного

цивілізаційного походження. Чинники формування європейської ідентичності умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх чинників можна віднести «іншість» Європи або ж протиставлення Європи іншому світу (образ зовнішнього ворога) [1, с. 692]; конкретні умови міжнародних відносин; процеси регіоналізації та глобалізації; постіндустріальну революцію; трансформацію архітектури міжнародної безпеки тощо. До внутрішніх чинників відносяться гомогенність суспільств у Європі [2, с. 165]; культурна спадщина (ідеї Просвітництва, класицизму, гуманізму); спільні цінності (верховенство права, захист прав і свобод) та політична культура (ліберальний консенсус і захист партикулярних інтересів); мультикультуралізм (співіснування в рамках однієї спільноти багатьох культур).

У контексті дослідження європейської ідентичності основна увага вчених (окрім питань тлумачення) направлена на визначення співвідношення вищезгаданого поняття з національною ідентичністю представників суспільства тієї чи іншої європейської держави. З огляду на це варто розглянути два основні погляди на співвідношення національної ідентичності з європейською. Перша точка зору належить науковцям, які мають есенціалістське сприйняття даного феномену та висувають тезу про взаємовиключення національної і європейської ідентичностей. Серед основних доводів наводяться наступні:

- Наявність відмінностей в емоційному сприйнятті ідентичностей. Національна ідентичність є вродженою і не підлягає змінам або виключенню, оскільки ототожнюється з культурними міфами, спогадами, цінностями та символами етносу. Натомість європейська ідентичність не може викликати таке емоційне забарвлення, оскільки не пов'язана з традиціями колективної ідентифікації [3, с. 9].

- Непереконливість чинників об'єднання населення. «Загальноприйняті» європейські цінності, в основі яких греко-римська спадщина, християнська етика, ренесансний гуманізм, індивідуалізм, просвітницький раціоналізм, цивільно-правова традиція тощо, є недостатніми для забезпечення солідарності між суспільствами європейських країн, а такі базові категорії як мова, історія, культура і традиції підкреслюють саме поділ, а не єдність громадян країн ЄС.
- Важливість фактору націоналізму, за яким нація повинна взяти першорядність над усіма іншими формами соціальної ідентифікації. На цій підставі націоналізм здатний виступати проти всього, що може сприйматися як загроза нації або ж національному суверенітету.
- Вертикальна побудова «згори вниз» європейської ідентичності (певна «штучність» у формуванні спільного світогляду заради досягнення прагматичних цілей).
- Спільність історичного досвіду в Європі не виключає різного трактування історичних подій та наявності історичних образ (прикладом виступає франко-німецький антагонізм).

Представники іншої точки зору – конструктивістської – виступають за можливість одночасного існування національної та європейської ідентичностей, тобто їх взаємовизнання, висуваючи наступні аргументи:

- Наявність різної природи формування ідентичностей. Якщо національна ідентичність базується на споконвічних невід'ємних цінностях, культурі та історії, то європейська може ґрунтуватися на тому, що Ю.Габермас називає «конституційним патріотизмом» – народний суверенітет і правова система [4, с. 82]. Європейська

ідентичність формується у публічній сфері, політичній культурі, яка приймається суспільствами країн Європи.

- Європейська ідентичність забезпечує існування та легітимізацію політичних органів європейського об'єднання, що є природнім інтересом політичної спільноти. Національна ідентичність у даному випадку не заважає існуванню європейської, адже остання має власну окрему функцію – забезпечення стабільності для політичних громад.
- Будь-яка ідентичність не є сталою; вона не обов'язкова, не стійка в часі, може трансформуватися, зникати, замінюватися на іншу. Останнє відбувається у випадку слабких колективних ідентичностей, коли європейські цінності і норми стають новими правилами поведінки для суспільств і держав, що не входять до інституційного втілення європейського проекту – Євросоюзу. Таким чином, треті країни, маючи власну національну ідентичність, готові одночасно ототожнювати себе з європейськими державами [5, с. 39].
- Емпіричні дані (результати соціологічних опитувань, статистичні показники) доводять, що обидві ідентичності не сприймаються як суперечливі: громадяни європейських країн почувають себе частиною обох спільнот. Ідентифікація себе з «європейцем» не передбачає зниження рівня національної ідентичності.

Таким чином, основний критерій визначення співвідношення національної та європейської ідентичностей – природа понять. Якщо нація розглядається як органічна, культурна одиниця, протиріччя між двома ідентичностями стає гострішим (присутня так звана безальтернативність вибору, коли одна обов'язково виключає іншу). Якщо ж нація розглядається як громадянський конструкт, заснований на добровільному об'єднанні раціонально налаштованих громадян, конфлікт між двома

ідентичностями менш очевидний, що дозволяє їм співіснувати та доповнювати одна одну.

Література:

1. Pinxten R. European Identity: Diversity in Union / R. Pinxten, M. Cornelis, R. A. Rubinstein // *Intl Journal of Public Administration*. – 2007. – №30. – P.687–698.
2. Liza T. The Construction of European Identity and Citizenship Through Cultural Policy / Tsaliki Liza // *European Studies*. – 2007. – №24. – P.157–182.
3. Cinpoes R. From National Identity to European Identity / Radu Cinpoes // *Journal of Identity and Migration Studies*. – 2008. – №2. – P.3–14.
4. Biró-Kaszás É. Habermas on European Constitution and European Identity / Éva Biró-Kaszás // *Journal of Social Research & Policy*. – 2010. – №2. – P.79–92.
5. Kaina V. EU governance and European identity / V. Kaina, P. I. Karolewski // *Living Reviews in European Governance*. – 2013. – №8. – P.5–59.

*I Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

“ОСІННІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ”